

Rada Dyscypliny Historia
Uniwersytet Pedagogiczny
im. Komisji Edukacji Narodowej
w Krakowie
ul. Podchorążych 2
30-084 Kraków

(nazwa i dane adresowe podmiotu
habilitującego, wybranego do przeprowadzenia
postępowania)

za pośrednictwem:

Rady Doskonałości Naukowej
pl. Defilad 1
00-901 Warszawa
(Pałac Kultury i Nauki, p. XXIV, pok. 2401)

Anna Penkała-Jastrzębska
(imię i nazwisko wnioskodawcy)

Instytut Historii i Archiwistyki
Uniwersytet Pedagogiczny
im. Komisji Edukacji Narodowej
w Krakowie
(miejsce pracy/jednostka naukowa)

Wniosek

z dnia 08.05.2021

o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie **Nauk Humanistycznych** w dyscyplinie¹ **Historia**

Określenie osiągnięcia naukowego będącego podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora
habilitowanego

**Anna Penkała-Jastrzębska, „Za cudzoziemca iść...”. Migracje a polityka małżeńska szlachty
państwa polsko-litewskiego, Wydawnictwo LIBRON-Filip Lohner, Kraków 2021.**

Wnioskuje – na podstawie art. 221 ust. 10 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie
wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 ze zm.) – aby komisja habilitacyjna podejmowała
uchwałę w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w głosowaniu ~~tajnym~~/jawnym*²

Zostałam poinformowana, że:

Administratorem w odniesieniu do danych osobowych pozyskanych w ramach postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego jest Przewodniczący Rady Doskonałości Naukowej z siedzibą w Warszawie (pl. Defilad 1, XXIV piętro, 00-901 Warszawa).

Kontakt za pośrednictwem e-mail: anna.penkala@pau.gov.pl, tel. 22 656 60 98 lub w siedzibie organu. Dane osobowe będą przetwarzane w oparciu o przesłankę wskazaną w art. 6 ust. 1 lit. c) Rozporządzenia UE 2016/679 z dnia z dnia 27 kwietnia 2016 r. w związku z art. 220 - 221 oraz art. 232 - 240 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, w celu przeprowadzenie postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego oraz realizacji praw i obowiązków oraz środków odwoławczych przewidzianych w tym postępowaniu.

Szczegółowa informacja na temat przetwarzania danych osobowych w postępowaniu dostępna jest na stronie pau.gov.pl

Anna Penkala - Jodkowska
(podpis wnioskodawcy)

Załączniki:

1. Dane wnioskodawcy
2. Kopia dokumentu potwierdzającego posiadanie stopnia doktora
3. Autoreferat przedstawiający opis kariery zawodowej oraz istotnej aktywności naukowej
4. Wykaz osiągnięć naukowych
5. Kopie dokumentów
 - 5.1 Wyjazd zagraniczny w ramach Programu Erasmus+ zrealizowany w 2018 roku w Universidad Tecnológica de El Salvador
 - 5.2 Stypendium naukowe przyznane w 2018 roku przez Bawarską Kancelarię Państwową, odbyte jako staż badawczy w Polskiej Misji Historycznej przy Uniwersytecie Juliusza Maksymiliana w Würzburgu
 - 5.3 Stypendium naukowe START dla wybitnych młodych badaczy do 30 roku życia, przyznane w 2018 roku przez Fundację na Rzecz Nauki Polskiej
 - 5.4 Potwierdzenie przyznania międzynarodowego projektu naukowego finansowanego w latach 2018-2021 ze środków Friedrich-Christian-Lesser-Kolleg für Ostmitteleuropa z programu „Migrationsprozesse in Ostmitteleuropa von der Steinzeit bis zum Jahr 1815
 - 5.5 Potwierdzenie współpracy ze Stacją Polskiej Akademii Nauk w Rzymie (w ramach Accademia Polacca)
 - 5.6 Potwierdzenie otrzymania nagrody za „Najlepszą rozprawę doktorską dotyczącą szeroko ujmowanego osiemnastego wieku” przyznaną przez Polskie Towarzystwo Badań nad Wiekiem XVIII

¹ Klasyfikacja dziedzin i dyscyplin wg. rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin w zakresie sztuki (Dz. U. z 2018 r. poz. 1818).

² * Niepotrzebne skreślić.

Autoreferat

1. Imię i nazwisko

Anna Penkała-Jastrzębska (rodowe: Penkała)

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

2016 r. – stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie historii, Wydział Humanistyczny, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, tytuł rozprawy doktorskiej: *„Panięskie ochędóstwo”. Kwestie posagowe i wienne w małżeństwach szlachty województwa krakowskiego w czasach saskich* (dysertacja wydana drukiem: *Panięskie ochędóstwo”. Kwestie posagowe i wienne w małżeństwach szlachty województwa krakowskiego w czasach saskich*, Wydawnictwo LIBRON – Filip Lohner, Kraków 2016, ss. 432, promotor – prof. dr. hab. Bożena Popiołek

2013 r. – tytuł zawodowy licencjata, Wydział Geograficzno-Biologiczny, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, temat pracy licencjackiej *„Udział dziedzictwa kulturowego Tatarów w rozwoju turystyki historycznej na Krymie. Aktualny stan i możliwości rozwoju”*, promotor – prof. dr. hab. Roman Malarz

2012 r. – tytuł zawodowy magistra historii, Wydział Humanistyczny, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, temat pracy magisterskiej *„Pogany z piekła przybyłe. Wizerunek Tatarów w mentalności społeczeństwa polskiego w XVII wieku”* – promotor prof. dr. hab. Bożena Popiołek

2010 r. – tytuł zawodowy licencjata, Wydział Humanistyczny, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, temat pracy licencjackiej *„Trunki i obyczaje ich spożywania w czasach saskich”* – promotor dr. Paweł Konieczny

2016 r.- ukończone studia podyplomowe „Akademia Dziedzictwa”- Międzynarodowe Centrum Kultury i Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych.

- od X 2017 r. do chwili obecnej – adiunkt w Katedrze Historii Nowożytnej, Instytut Historii, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
- od X 2016 r. do IX 2017 r. – asystent w Katedrze Historii Nowożytnej, Instytut Historii, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2020 r. poz. 85 z późn. zm.).

a) główne osiągnięcie naukowe

Głównym osiągnięciem naukowym jest monografia autorska – **„Za cudzoziemca iść...”. Migracje a polityka małżeńska szlachty państwa polsko-litewskiego**, wydawnictwo LIBRON-Filip Lohner, Kraków 2021

Monografia stanowi efekt kilkuletnich badań, poświęconych zagadnieniom związanych z historią życia codziennego, relacjami małżeńskim, pozycją prawną kobiet, przemianami kulturowym i migracjami, będącymi efektem kontaktów polskiej szlachty i magnaterii z cudzoziemcami, ze szczególnym uwzględnieniem okresu XVII i XVIII wieku. Publikacja, zgłoszona jako główne osiągnięcie naukowe, została przygotowana w ramach realizacji zagranicznego, międzynarodowego projektu naukowego finansowanego w latach 2018-2021 ze środków Friedrich-Christian-Lesser-Kolleg für Ostmitteleuropa z programu „Migrationsprozesse in Ostmitteleuropa von der Steinzeit bis zum Jahr 1815”, na realizację tematu: *„The study of the migration process in the early modern period. Investigating migration of women from noble families in XVIII century (marriage context)”*. Zasadnym jest podkreślenie, że w trakcie realizacji wspomnianego projektu naukowego byłam jego wyłącznym kierownikiem i samodzielnym wykonawcą. Rezultaty dotychczasowej pracy badawczej były już przeze mnie prezentowane na licznych krajowych i zagranicznych konferencjach naukowych, wiele materiałów opublikowanych zostało także w formie artykułów naukowych (zob. „Wykaz publikacji”).

Podjęcie tematu, którego trzon stanowiły badania nad procesem migracji,

analizowanych w kontekście zawierania związków małżeńskich z cudzoziemcami przez przedstawicieli magnaterii i zamożnej szlachty w XVII i XVIII wieku uznałam za szczególnie wartościowe poznawczo, z uwagi na specyfikę i złożoność omawianego zjawiska. Jest to bowiem zagadnienie nowe, dotychczas nieanalizowane w polskiej historiografii. Jego podstawę stanowi zarówno badanie czynników, które w omawianym okresie wpływały na kształtowanie relacji z cudzoziemcami, ale także szeroka analiza samego procesu migracji, z uwzględnieniem czynników politycznych, ekonomicznych i kulturowych, specyficznych dla omawianego zjawiska i epoki. Należy podkreślić, że dotychczasowe badania premiowały ujmowanie migracji w kilku kategoriach – przestrzennej, wyboru miejsca pobytu, okresu trwania czy aktywności podejmowanych w nowym otoczeniu. Tymczasem migracja podyktowana sposobem prowadzenia polityki małżeńskiej to istotne zjawisko o charakterze społecznym, którego analiza rozszerza dotychczasową wiedzę na temat filarów życia codziennego i mentalności społeczeństwa staropolskiego. Z uwagi na zakres zjawiska, jego podłoże, konsekwencje i wpływy, problem ten wymagał szerokiego, gruntownego i możliwie wieloaspektowego ujęcia, dającego podstawy do ukazania znaczenia szlacheckich strategii małżeńskich dla intensyfikacji kontaktów z cudzoziemcami, przy jednoczesnym rozpoznaniu udziału przedstawicieli tej grupy społecznej w międzynarodowych kręgach towarzyskich oraz roli, jaką kontakty z cudzoziemcami odgrywały w budowaniu prywatnych karier politycznych.

Przeprowadzone badania, opublikowane w formie przedłożonej monografii mają więc charakter nowatorski, gdyż ujawniają liczną grupę reprezentantów magnaterii i zamożnej szlachty, która w analizowanym okresie zawiązała koligacje z domami obcymi oraz nakreślają całą sieć interesujących powiązań społecznych i majątkowych, a także ujawniają złożoność czynników wpływających na proces asymilacji osób migrujących. Analizując dotychczasowe ustalenia badawcze, trudno oprzeć się wrażeniu, że zamożną szlachtę i magnaterię traktowano dotąd jako grupę przejawiającą raczej tendencję do stabilizacji – przywiązania do miejsca i rodziny, realizującą jedynie mobilność ograniczoną czasowo (podróże edukacyjne, uczestnictwo w sejmach i pojawianie się na trybunale, podróże ku podratowaniu zdrowia). W XVII wieku widocznym staje się, że dla części przedstawicieli zamożnych rodzin szlacheckich i magnackich mobilność bezpośrednio skorelowana była z aktywnością podejmowaną w otoczeniu dworu królewskiego. Coraz większą rolę odgrywały też pobyty na dworach cudzoziemskich, jednak wydaje się, iż nawiązywane kontakty jedynie sporadycznie przeradzały się w trwałą rezydencję. W XVIII wieku warunki te uległy przemianom, a zakres kontaktów z cudzoziemcami intensyfikacji. Uchwycenie podłoża tych przemian i osadzenie ich w zmieniających się realiach

politycznych i kulturowych stanowiło istotne zadanie badawcze.

W dotychczasowych opracowaniach skupiano się przede wszystkim na przyczynach przemieszczeń terytorialnych wśród różnych grup społecznych w epoce nowożytnej wraz z określeniem skali omawianego zjawiska. Badacze zwracali szczególną uwagę na charakterystyczne dla określonych grup motywacje, które determinowały podjęcie procesu migracji, osadzając wskazane zjawisko zarówno w kontekście geograficznym, jak i gospodarczym, społecznym oraz wyznaniowym. Ponadto, analizy dotyczące migracji podejmowanych przez przedstawicieli grup uprzywilejowanych miały na celu ujęcie migracji w kontekście porównawczym i wpisanie ich w specyfikę ruchów możliwych wówczas do zaobserwowania także w innych regionach Europy Środkowowschodniej. Pomimo wyraźnego postępu badań w tym zakresie należy podkreślić, że nadal zagadnieniem nieanalizowanym pozostawał problem migracji w odniesieniu do prowadzenia polityki małżeńskiej w oparciu o dobór kandydatów z domów obcych, a więc problem koligacji polskiej magnaterii i szlachty z rodzinami cudzoziemskimi – niemieckimi, francuskimi, węgierskimi, czeskimi i innymi. W mojej ocenie zagadnienie to w sposób szczególny rozwija badania nad procesem migracji, ukazując wspomniane zjawisko w nowym świetle.

Cel i tematyka badań

Realizując postulaty nakreślone przez europejskich badaczy, za podstawowy cel prezentowanej pracy obrano ustalenie najważniejszych czynników decydujących o zaistnieniu procesu migracji na skutek zawierania małżeństw z cudzoziemcami. Na szczególną uwagę zasługują te czynniki, które mogły mieć wpływ na zawieranie związków małżeńskich przedstawicieli rodzin szlacheckich z cudzoziemcami – począwszy od warunków stwarzanych przez dwór królewski, poprzez coraz rozsądniejsze wykorzystywanie kontaktów towarzyskich utrzymywanych przez krewnych i koligatów, aż po indywidualne starania na rzecz wyjednaną zgody na finalizację związku małżeńskiego.

Za cel szczególnie istotny przyjąłem ustalenie skali zjawiska zawierania małżeństw z cudzoziemcami w otoczeniu kolejnych dworów królewskich. Fundamentalnym było wykazanie, czy tego rodzaju relacje wykraczały poza grupę zamożnej szlachty i magnaterii, najczęściej już wcześniej blisko związanych z kręgiem królewskim, czy też aktywność w tym zakresie możliwa jest do zaobserwowania także w szerszym wymiarze. Kluczowe znaczenie miała przy tym ocena wpływu otoczenia dworskiego na proces międzynarodowej wymiany kulturowej i utrwalania takich relacji towarzyskich. Istotnym

było przesłedzenie, czy choćby część tych kontaktów była sterowana lub wspierana przez monarchę lub jego najbliższe otoczenie. Na uwagę zasługiwało też wykazanie potencjalnych korzyści, jakie przemyślana polityka małżeńska mogła przynieść dla budowania solidnego i lojalnego stronnictwa dworskiego.

Wśród czynników szczególnie istotnych, na które ukierunkowane zostały prowadzone przeze mnie badania, znalazła się kwestia personalnych ambicji, przejawianych zarówno przez członków polskich rodzin szlacheckich, jak i obcokrajowców szukających szansy na zawarcie małżeństwa w Rzeczypospolitej. Istotnym pozostawało pytanie o przyczynę owych ambicji i sposób ich realizacji, a także zakres powodzenia zabiegów podejmowanych zarówno przez jedną, jak i drugą stronę tworzonego układu. Celem pracy stało się więc scharakteryzowanie warunków, które wpływały na sposób przeprowadzenia polityki małżeńskiej opartej na relacjach z cudzoziemcami, przy jednoczesnym skonfrontowaniu tych ustaleń z rzeczywistymi efektami tak pomyślanej polityki matrymonialnej.

Jednym z fundamentalnych celów przeprowadzonych badań było wreszcie ustalenie, czy związki z cudzoziemcami na przestani od XVII do końca XVIII wieku stały się osiągalne także dla przedstawicieli nieco uboższej, lecz zaangażowanej politycznie i towarzysko szlachty. W analizowanym okresie w Rzeczypospolitej coraz liczniej pojawiali się przecież obcokrajowcy, których obecność była pokłosiem już nie wysokiego stanowiska na dworze królewskim, lecz na przykład efektem służby wojskowej. Coraz powszechniej przedstawiciele rodzin szlacheckich wchodzili też w interakcję ze środowiskiem cudzoziemskim, wykorzystując do tego celu różne nowe okoliczności determinujące możliwości pobytu za granicą. Ważne było więc ustalenie, czy grupa osób zaangażowanych w starania o zawarcie związków z cudzoziemcami rozszerza się w omawianym okresie poza krąg powszechnie kojarzonych postaci sceny politycznej i wybijających się towarzysko person, które do tej pory miały największe szanse na zawieranie prestiżowych związków małżeńskich, mogących otworzyć szereg nowych dróg awansu. Wartościowym poznawczo było też określenie, czy w XVII i XVIII wieku w umawianie związków małżeńskich angażowali się sami władcy. Istotnym jest również, czy polityka małżeńska króla sięgała jeszcze szerzej – biorąc chociażby pod uwagę czasy saskie, w których wyróżniająca stała się aktywność i oddziaływanie królewskich kochanek.

W kontekście polityki małżeńskiej i przechodzenia kobiet do majątku męża, istotne było też podjęcie zagadnienia identyfikacji i tożsamości tych osób, analizowanej przy uwzględnieniu mentalnej strony omawianego procesu. Problem dotyczył bowiem procesu integracji i asymilacji w nowym środowisku, przy jednoczesnym dostrzeżeniu wagi

problemu utrzymania koneksji z własnymi rodzinami i dotychczasowym kręgiem kulturowym. Badacze nazywali już to zjawisko „dziedziczeniem krwi”, określając w ten sposób mimowolną mentalną, kulturową i genealogiczną przynależność do określonej społeczności. Celem badań było więc ustalenie, czy element ten ujawniał się w aktywności osób migrujących, uwzględniając kwestie sfery obyczajowej, potrzeby kontynuowania rodzinnych tradycji, utrzymywania kontaktów z określonym kręgiem towarzyskim, bądź w zakresie kultury materialnej. Za wartościowe poznawczo przyjęto ustalenie, czy zjawisko migracji niesło za sobą pewne widoczne zmiany kulturowe, ujawniane w procesie adaptacji określonych zwyczajów, zachowań, gustów artystycznych. Istotną kwestią stało się też wskazanie przyczyn atrakcyjności określonych kierunków migracji, ujawnianych poprzez częstszy dobór kandydatów do małżeństwa z różnych krajów. Analizie poddano również okresy owej popularności i obserwowalną w ich ramach zmienność kierunków migracji. Odpowiedź na pytanie o źródła owej popularności, miała na celu wskazanie kolejnych czynników determinujących zainteresowanie międzynarodowymi mariażami wśród polskiej szlachty.

Należy podkreślić, że działania magnaterii i zamożnej szlachty w dużej mierze stanowiły wzorzec, który starano się powielać w ramach posiadanych możliwości finansowych i społecznych. Za wartościowe poznawczo uznałam więc określenie, jak duże oddziaływanie miała aktywność wskazanej grupy. Celem badań uczyniłam nakreślenie problematyki towarzyskiego odbioru i skali zainteresowania omawianym zjawiskiem. Zachowane materiały źródłowe pozwoliły wykazać jak oceniano stosunki panujące między małżonkami, a także jak postrzegano faktyczną realizację celów przyświecających przedstawicielom rodzin szlacheckich podczas aranżowania potencjalnie korzystnych małżeństw z cudzoziemcami. Ważnym aspektem pozostawała też jedna z najbardziej istotnych kwestii rozpatrywanych podczas analizy procesu migracji – a więc zakres asymilacji w lokalnym środowisku. Zagadnienie to uznałam za interesujące zarówno w kontekście kobiet przybyłych do Rzeczypospolitej i próbujących ułożyć swe relacje towarzyskie w otoczeniu polskiej szlachty, podobnie jak postawy polskich szlachcianek, które po zawarciu związku z cudzoziemcem usiłowały odnaleźć swoje miejsce w nowych realiach. Za kluczową uznałam zasadność analizy przyczyn skrajnie różnych postaw prezentowanych zarówno przez osoby napływowe, jak i przez szlachcianki poślubione obcym arystokratom. Przeprowadzone badania źródłowe miały też umożliwić ocenę ciągłości pewnych zjawisk w obrębie jednej rodziny, poprzez ustalenie, czy zawarcie jednego małżeństwa międzynarodowego w jakikolwiek sposób przekładało się na wybory współmałżonków podejmowane przez przedstawicieli kolejnego pokolenia i czy tego

rodzaju związek w jakikolwiek sposób mógł ułatwiać innym członkom rodziny zawieranie podobnych małżeństw.

Podstawa źródłowa

Dobór badanej grupy, podobnie jak oparcie analizy na wskazanych wyżej czynnikach determinujących zaistnienie procesu migracji, a także możliwie szerokie ujęcie zagadnień powiązanych z zawieraniem międzynarodowych związków małżeńskich, wymagały analizy szeregu materiałów źródłowych, rozproszonych wśród różnorodnych typów dokumentów.

Z uwagi na cel badań, ogromne znaczenie miało wykorzystanie prywatnej korespondencji, włączywszy w to zarówno źródła pozostawione bezpośrednio przez osoby, które wstąpiły w związki małżeńskie z cudzoziemcami, jak i listy przesyłane przez osoby postronne, krewnych i koligatów, a także postacie będące wyłącznie komentatorami obserwowanej sytuacji politycznej i relacji towarzyskich. Korespondencja, jako unikatowe źródło do badania mentalności, daje bowiem szansę uchwycenia tego rodzaju związków małżeńskich w kontekście przebiegu asymilacji kulturowej, procesu wejścia w nowe środowisko, czy subiektywnej oceny pobytu w nowym kraju. Zachowany materiał źródłowy pozwolił też wykazać, jak złożonym zjawiskiem był proces migracji. Należy jednocześnie podkreślić, że w przypadku zamożnej szlachty ilość zachowanych materiałów źródłowych i ich duża różnorodność pozwoliła na znacznie szersze ujęcie omawianego zagadnienia, z uwzględnieniem tła kulturowego, obyczajowego i mentalnościowego opisywanych zjawisk.

Wyznacznikiem opinii szlacheckiej były też treści powielane w gazetach rękopiśmiennych, nakreślające postrzeganie tego rodzaju związków i wskazujące na motywy im przyświecające. Wykorzystanie gazet rękopiśmiennych jako materiału badawczego w znaczący sposób rozszerzyło możliwość analizy omawianego zjawiska. Aktywności przedstawicieli zamożnych i znaczących rodzin szlacheckich były chętnie komentowane i relacjonowane, co przekłada się na możliwość analizy społecznego odbioru międzynarodowych małżeństw i okoliczności, w jakich były one zawierane. Ponownie trzeba jednak podkreślić, że tego rodzaju źródła pozwalają przeanalizować wskazane kwestie wyłącznie w odniesieniu do grupy osób powszechnie rozpoznawalnych, których działania dla uboższych kręgów szlacheckich stawały się przedmiotem do dyskusji, czasem też do naśladowania. W przypadku wybranej grupy badawczej zachowane materiały były więc niezwykle cenne i w sposób znaczący rozszerzyły możliwość analizy

kwestii mentalnościowych i obyczajowych.

Istotne znaczenie miało także wprowadzenie do badań analizy treści kontraktów małżeńskich, spisanych przez przedstawicieli polskiej szlachty z reprezentantami obcych domów arystokratycznych. Należy podkreślić, że tego rodzaju kontrakty z cudzoziemcami to źródła unikatowe, niemal zupełnie niewykorzystywane dotychczas przez badaczy. Dzięki ich analizie możliwe było uchwycenie majątkowych aspektów zawieranych związków, a także licznych dodatkowych wzajemnych zobowiązań. Za zasadne uznano też odniesienie treści umów przedślubnych spisywanych z cudzoziemcami, do intercyz tradycyjnie zawieranych przez polską szlachtę. W przypadku małżeństw z cudzoziemcami często konieczne okazywało się pisemne uregulowanie szeregu dodatkowych kwestii, jak sprawy wyznaniowe, zabezpieczenie praw majątkowych, wyznaczenie dodatkowych reprezentantów mających gwarantować zgodność podjętych ustaleń z regułami prawa koronnego czy zasady przenosin do obcego dotychczas kraju. Na podstawie zachowanych materiałów analizie poddano też zakres ochrony praw obcokrajowców, mających przenieść się na stałą rezydencję do Rzeczypospolitej. Zagwarantowanie odpowiednich praw stronie przybyłej było bowiem jedynie pierwszym etapem wspólnej egzystencji.

W części wypadków możliwe okazało się też przesłedzenie dodatkowych materiałów źródłowych (umów, akt sądowych, testamentów), pozwalających na ocenę rzeczywistej wykonalności spisanych intercyz – najczęściej w wypadku przedwczesnej śmierci jednego z małżonków. Szczególnie respektowanie praw wdów po cudzoziemcach wiązało się z koniecznością rozstrzygnięcia sporów natury prawnej i finansowej, w które angażowali się przedstawiciele obu stron. Ważnym elementem okazywała się kwestia znajomości prawa i przysługujących z tego tytułu korzyści. Istotny problem stanowiła też postawa najbliższych krewnych i koligatów zmarłego, często niechętnych dopuszczaniu cudzoziemców do udziału w podziale majątku.

Ważne wnioski płyną też z analizy małżeńskich punktów preliminarnych, w których ujmowano wszelkie regulacje, na jakich opierać się miało funkcjonowanie przyszłego związku małżeńskiego. Punkty te były zbiorem najważniejszych kwestii, jakie przedstawiciele obu rodzin usiłowali wynegocjować dla siebie jeszcze przed spisaniem ostatecznej intercyzy przedślubnej. Miały więc one wyłącznie charakter prywatny – pozwalały z wyprzedzeniem określić podstawowe punkty sporne i wskazać najważniejsze obszary dla dalszych negocjacji. Sporządzanie punktów preliminarnych i wymiana poselstw, reprezentujących interesy umawiających się stron, zazwyczaj znacząco przedłużały przedślubne pertraktacje. Na spisywanie tego rodzaju dokumentów decydowano się więc wyłącznie w przypadku tych małżeństw, w których interesy obu

stron różniły się znacząco w kwestiach fundamentalnych, a terminu zawarcia związku małżeńskiego nie ponaglały żadne nadzwyczajne okoliczności.

Wśród dodatkowych, analizowanych w pracy dokumentów znalazły się też umowy dożywocia, zwyczajowo spisywane po ślubie przez małżonków. Stanowiły one dodatkowe zabezpieczenie, mające być gwarantem zachowania praw majątkowych na wypadek przedwczesnej śmierci jednej ze stron. Owe regulacje, choć miały zabezpieczać dożywczo interesy współmałżonków, nie zawsze jednak były respektowane. Tym zasadniejsze okazało się skonfrontowanie ich z różnego rodzaju egodokumentami, ujawniającymi liczne nadużycia względem respektowania umów zawartych przy okazji umawiania małżeństwa.

Uzupełniająco, do opracowania wybranych zagadnień, wykorzystane zostały materiały takie jak akty kwitacji, abrenuncjacji, poświadczenia wyjednania *ius communicativum* na królewskiej białej bądź starostwa, czy rejestry majątkowe. Ich wykorzystanie umożliwiło ukazanie szerokiego kontekstu małżeństw zawieranych z cudzoziemcami, z uwzględnieniem kwestii ekonomicznych i prawnych.

Kwerenda archiwalna

Z uwagi na zakres analizowanych treści, prezentowane badania zostały oparte na szerokiej analizie źródłowej, wymagającej wykorzystania materiałów archiwalnych rozproszonych po wielu archiwach i bibliotekach. W poszukiwaniu zarówno akt normatywnych, jak i możliwie najbardziej reprezentatywnych zespołów egodokumentów, a także rozproszonych po przeróżnych zespołach archiwalnych fragmentów gazet rękopiśmiennych, przeprowadzono kwerendę w polskich i zagranicznych placówkach. Interesujące zbiory dokumentów odnalezione zostały w Bibliotece im. Książąt Czartoryskich w Krakowie, Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie (dział rękopisów), Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, Bibliotece Kórnickiej Polskiej Akademii Nauk (dział rękopisów), Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego (dział rękopisów), Archiwum Narodowym w Krakowie, Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie, Archiwum Państwowym w Lublinie, Archiwum Państwowym w Toruniu i Archiwum Państwowym w Rzeszowie. Wśród placówek zagranicznych, posiadających bogate źródła wykorzystanych w pracy poloników wykazać należy Centralne Państwowe Archiwum Historyczne we Lwowie, Centralne Państwowe Archiwum Historyczne w Kijowie, Litewskie Centralne Archiwum Państwowe w Wilnie, Narodowe Archiwum Historyczne Białorusi w Mińsku, Austriackie Archiwum Państwowe w Wiedniu oraz

Saskie Główne Archiwum Państwowe w Dreźnie. Zwłaszcza w przypadku ostatniej wykazanej placówki pozyskane materiały źródłowe umożliwiły wykazanie specyfiki międzynarodowych małżeństw i rozlicznych celów im przyświecających, możliwych do uchwycenia dzięki intensywnej korespondencji prowadzonej w czasach saskich przez przedstawicieli rodzin szlacheckich przebywających w najbliższym otoczeniu królewskim w Dreźnie.

Metodologia badań

Zgodnie z założeniami pracy, badania prowadzone były w oparciu o grupę zamożnej szlachty i magnaterii. Grupa ta usiłowała poprzez podobne związki zrealizować znacznie więcej celów i potencjalnych korzyści, niż wyłącznie sama finalizacja związku małżeńskiego. W ramach badań w oparciu o zachowany materiał źródłowy założono wyselekcjonowanie grupy osób, które zawarły małżeństwa z przedstawicielami obcych domów arystokratycznych. Uwzględniono te przypadki, w których decyzja o zawarciu małżeństwa wiązała się dla przedstawicieli rodzin magnackich i szlacheckich z czasowym lub stałym opuszczeniem kraju, jak i przykłady małżeństw, w których to przedstawiciele obcej arystokracji sprowadzani byli do Rzeczypospolitej. Założono, że zarówno dobór grupy badawczej, jak i oparcie analizy na wyselekcjonowanych materiałach źródłowych umożliwi ujęcie zjawiska w aspekcie ekonomicznym, kulturowym i mentalnościowym. Uwzględnienie tych aspektów w pełni koreluje z coraz częstszym postulatem szerokiego rozpatrywania zjawiska migracji, wysuwany przez badaczy społecznej mobilności.

Należy też podkreślić, że zawężenie badań wyłącznie do warstwy magnaterii i zamożnej szlachty pozwoliło na wykorzystanie większej liczby zróżnicowanych źródeł, których uwzględnienie umożliwia dużo dokładniejszy ogląd specyfiki społecznej doniosłości małżeństw z cudzoziemcami. Takie założenia pozwoliły na ujęcie omawianego procesu w szerokim kontekście – od procesu doboru potencjalnego współmałżonka, poprzez analizę szczegółowych pertraktacji przedślubnych, określenie znaczenia zachowanych punktów preliminarnych i spisanych intercyz przedślubnych, poprzez kwestie społecznego odbioru cudzoziemców, posiadających koligacje w Rzeczypospolitej.

Dzięki wykorzystaniu metody prozopograficznej możliwe okazało się zaobserwowanie procesów asymilacyjnych osób migrujących do nowego środowiska i wskazanie czynników, które miały wpływ na pozostanie cudzoziemców w Rzeczypospolitej lub ich powrót do ojczyzny. Metoda ta pozwoliła na ujęcie analizowanej grupy w ujęciu całościowym, ze szczególnym uwzględnieniem cech charakterystycznych

dla opisywanej zbiorowości. Za zasadne uznałam uwzględnienie elementów studium przypadków, szczególnie w odniesieniu do najlepiej udokumentowanych małżeństw reprezentantów zamożnej szlachty i magnaterii. Szczególne znaczenie miało też oparcie się na metodzie biograficznej, dzięki której możliwe okazało się ustalenie znaczenia sieci powiązań rodzinnych i wykazanie wpływu pochodzenia, odebranej edukacji i integracji środowiskowej na decyzje matrymonialne. Wprowadzone do pracy ujęcie ilościowe, oparte na uchwytnych źródłowo przykładach małżeństw magnaterii i zamożnej szlachty z cudzoziemcami, pozwoliło na zobrazowanie zaobserwowanych zmian w zakresie tendencji do wchodzenia w tego rodzaju relacje na przestrzeni od XVI do XVIII wieku.

Struktura pracy oparta została na ujęciu chronologicznym. Zabieg ten podyktowany został specyfiką materiałów źródłowych, a także zmieniającymi się realiami prowadzenia polityki małżeńskiej od początku XVII do końca XVIII wieku. Przyjęty układ pozwolił jednoznacznie wyeksponować silne powiązanie prowadzonej polityki matrymonialnej z realiami funkcjonowania kolejnych dworów królewskich. Monografię otwiera krótki rozdział wprowadzający, będący zwięzłym omówieniem warunków prawnych zawierania małżeństw w Rzeczypospolitej, z odniesieniem omawianych elementów do specyfiki małżeństw z cudzoziemcami. Kolejne rozdziały pracy składają się już na całościowe omówienie zmieniających się relacji z cudzoziemcami. Specyfika zawieranych związków małżeńskich scharakteryzowana została począwszy od pierwszej połowy XVII wieku. Na dalszym etapie pracy prześledzone zostały związki zawierane w otoczeniu królowych Ludwiki Marii Gonzagi, Eleonory Marii Habsburżanki i Marii Kazimiery d'Arquien Sobieskiej. Osobno wyeksponowano również specyfikę czasów saskich, z rozróżnieniem czynników charakterystycznych dla okresów panowania Augusta II i Augusta III. Osobny przedmiot analizy stanowiły czasy stanisławowskie, gdzie nakreślone zostały istotne przemiany w zakresie nawiązywania relacji małżeńskich z cudzoziemcami. Ważnym uzupełnieniem badań jest zamieszczone w monografii zestawienie małżeństw zawartych przez przedstawicieli magnaterii i zamożnej szlachty z cudzoziemcami, które umożliwia holistyczne ujęcie omawianego procesu i ukazanie go w aspekcie ilościowym. Przygotowane zestawienia statystyczne stanowią istotny element pozwalający na formułowanie generalnych wniosków dotyczących analizowanego zagadnienia.

Pracę zamyka aneks, stanowiący edycję wybranych materiałów źródłowych. Wśród edytowanych dokumentów znalazły się zarówno same intercyzy przedślubne, jak i znacznie rzadsze, a przez to trudniejsze do odnalezienia przykłady punktów preliminarnych, będących podstawą do spisania późniejszego kontraktu małżeńskiego. Intercyzy przedślubne (uzupełniane przez zapisy punktów preliminarnych), były filarem

zawierania związków małżeńskich z cudzoziemcami przez polską szlachtę. Edycja źródłowa tych dokumentów, oprócz faktu ich zachowania i wprowadzenia do dyskursu naukowego, stanowi wartościowe uzupełnienie prezentowanej monografii, a także cenny materiał do dalszych badań poświęconych temu zjawisku. Jest również szansą na wprowadzenie wskazanych dokumentów do międzynarodowego obiegu badawczego, co daje realne szanse na kolejne badania porównawcze prowadzone przez środowisko naukowe.

Zakres geograficzny i cezury czasowe

Przeprowadzone badania obejmują okres od XVII do XVIII wieku i dotyczą przedstawicieli magnaterii i zamożnej szlachty z obszaru całej Rzeczypospolitej. Takie ujęcie podyktowane było kilkoma czynnikami. Wzrost zainteresowania zawieraniem małżeństw z obcokrajowcami – choć w niewielkiej jeszcze skali, uchwytany jest już bowiem w odniesieniu do pierwszej połowy XVII wieku. Okres ten charakteryzował się jednak ograniczoną mobilnością, obejmującą najczęściej tereny bezpośrednio graniczące z Rzeczpospolitą. Analizując specyfikę małżeństw z cudzoziemcami w pierwszej połowie XVII wieku dostrzec również można, że początkowo miała ona wyłącznie jednostronny charakter. W tym okresie to przede wszystkim panny obcego pochodzenia zawierały związki małżeńskie z polskimi rodzinami magnackimi, rzadko zaś odwrotnie. Tendencja ta widoczna jest także w przypadku zamożnych rodzin szlacheckich. Sytuacje, w których to szlachecka córka wydana została za obcokrajowca, nadal należały jeszcze w tym okresie do wydarzeń niezwykle rzadkich. W odniesieniu do pierwszej połowy XVII wieku z powodzeniem wskazać można kilka dominujących obszarów, z których poślubiane panny migrowały do Rzeczypospolitej. Najwięcej odnotowywanych wówczas małżeństw zawierano z przedstawicielkami rodzin węgierskich, austriackich, mołdawskich i niemieckich.

Już w XVII wieku widocznym jest, jak duże znaczenie dla omawianego procesu miało funkcjonowanie kolejnych dworów królewskich. Z uwagi na wybory matrymonialne władców z dynastii Wazów otaczanie się cudzoziemcami stało się wpisane w specyfikę dworu królewskiego. Charakterystycznym było, że w czasach królów z dynastii Wazów z cudzoziemkami bardzo często żenili się królewscy dworzanie. To właśnie w drugiej połowie XVII wieku przedstawiciele różnych rodzin szlacheckich coraz chętniej szukali swojej szansy w nawiązaniu relacji małżeńskiej z przedstawicielami domów obcych. Sygnałem pewnych przemian zachodzących wówczas w polityce małżeńskiej zdaje się być

fakt, że to właśnie wówczas pojawiają się pierwsze przykłady małżeństw zawieranych przez przedstawicielki domów szlacheckich z mężczyznami – obcokrajowcami.

Koncepcja budowy silnego stronnictwa dworskiego, opartego na systemie przemyślanych koligacji była realizowana także przez żonę króla Jana III Sobieskiego – Marię Kazimierę d'Arquien Sobieską. Pod koniec XVII w. zmiany w zakresie polityki małżeńskiej widoczne są też w przypadku rodzin nienależących do najbliższego otoczenia królewskiego. Wpływ na to miały przede wszystkim zmieniające się motywacje cudzoziemców, którzy decydując się na migrację do Rzeczypospolitej coraz częściej zaczęli wiązać ten fakt z poszukiwaniem szans na towarzyski i polityczny awans, a także na karierę wojskową. Zawieranie związków małżeńskich z przedstawicielami domów szlacheckich było jedną z dróg umożliwiających realizowanie tych założeń.

Przemyślana polityka małżeńska, powiązana z zawieraniem koligacji z cudzoziemcami, była też charakterystyczna dla czasów saskich. Relacje nawiązywane na dworze Augusta II miały jednak charakter odmienny, niż kariery kształtowane w kręgu rodziny Sobieskich. Uwidaczniały to już metody budowania pozycji i pozyskiwania kontaktów w środowisku dworskim. W otoczeniu Marii Kazimiery i Jana III rekrutowane były przede wszystkim osoby pochodzenia francuskiego, przybywające do Rzeczypospolitej bądź to na osobiste zaproszenie królowej, bądź też utrzymujące prywatne kontakty z przedstawicielami rodzin magnackich. W środowisku Augusta II dominowały z kolei osoby pochodzenia niemieckiego, których obecność była naturalnym skutkiem wynikającym ze specyfiki funkcjonowania dworu w Saksonii.

Pewne odmienności w zakresie migracji wyróżniały też panowanie Augusta III. To właśnie wówczas wykształcił się nowy model funkcjonowania dworu królewskiego i jego otoczenia. W okresie rządów Augusta II szczególnie odczuwalny był brak dworu królowej – w przypadku poprzednich władców to właśnie ta struktura odgrywała istotną rolę w nawiązywaniu relacji politycznych i towarzyskich. Wybór Augusta III na króla oznaczał w pewnej mierze powrót do wcześniejszych układów. Żona Wettina – Maria Józefa z Habsburgów (zm. 1757), gromadziła bowiem wokół siebie nowe kręgi towarzyskie, ułatwiając tym samym karierę osobom pozostającym do tej pory poza kręgiem królewskim. Wiele z tych osób miało związać się z dworem właśnie za sprawą przemyślanej polityki małżeńskiej. Zmiana modelu funkcjonowania dworu sprawiła, że w czasach Augusta III rozkwitwały nowe kariery polityczne, a dotychczasowe koligacje uległy przekształceniu. To zaś przekładało się na konieczność pozyskiwania dodatkowych kręgów gotowych popierać królewską politykę. Dwór królowej miał w tym wypadku szczególne oddziaływanie, umożliwiał bowiem nawiązywanie relacji nieformalnych, skutkujących

wypracowywaniem rozległych kontaktów politycznych i towarzyskich.

W okresie panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego małżeństwa z osobami pochodzącymi z zagranicy, niemalże zupełnie straciły swój prestiżowy charakter. Wpływ na ten stan miała duża liczba cudzoziemców, zarówno znajdujących się w najbliższym otoczeniu króla, jak i utrzymujących bliskie relacje z polską szlachtą i magnaterią. W ostatnich latach XVIII wieku o prestiżu małżeństw polskiej szlachty z cudzoziemcami można mówić w zaledwie kilku przypadkach – kiedy to za obcym tytułem arystokratycznym nadal stał jeszcze pokaźny majątek i niemniejsze wpływy polityczne. Licznie przybywający na warszawski dwór obcokrajowcy, jako osoby nowe w towarzystwie, przyjmowani byli z oczywistym zaciekawieniem. Ochoczo komentowano zaś sposób bycia cudzoziemców, ich stroje i otoczenie – elementy te stanowiły bowiem pewien wzorzec, chętnie adaptowany przez polskie magnatki. Oświeceniowa „moda na cudzoziemszczyznę”, uwidaczniała się w coraz to nowych aspektach życia codziennego. Obserwowany w czasach stanisławowskich napływ cudzoziemców do Rzeczypospolitej sprawiał, że nawiązywane kontakty towarzyskie nie ograniczały się wyłącznie do kręgu dworskiego. Okazji do nawiązania nowych kontaktów towarzyskich upatrywano przede wszystkim w prywatnych spotkaniach i uroczystościach, odprowadzanych przez przedstawicieli polskiej magnaterii i szlachty. Dawało to szansę na zapoznanie nowych osób, a przy odrobinie szczęścia także nawiązanie bardziej zażytych kontaktów. Pod koniec XVIII wieku w wielu wypadkach straciły one jednak swoją rangę i wcześniejszą skalę oddziaływania.

Gruntowna analiza okresu od XVII do schyłku XVIII wieku była więc konieczna dla uchwycenia wszystkich nakreślonych wyżej zagadnień.

Charakterystyka wyników badań

Przeprowadzone badania przyniosły wiele ważnych, wartościowych wniosków. Ustaliłam, że przypadki mobilności podyktowanej prowadzeniem polityki małżeńskiej można traktować jako ważne świadectwo zachodzących zmian społecznych i obyczajowych. Doskonałe przykłady owych przemian stanowią takie czynniki, jak otwarcie na zawieranie związków małżeńskich z obcokrajowcami, przenosiny na obce dwory polskich szlachcianek oraz ściąganie do Rzeczypospolitej skoliigaconych przedstawicieli arystokracji europejskiej. Analiza przemian w zakresie samego zjawiska migracji, realizowanej poprzez małżeństwa z cudzoziemcami zawierane od XVII do schyłku XVIII wieku, także przyniosła szereg pionierskich ustaleń. W wyniku

gruntownych badań możliwe stało się wykazanie, że działania na rzecz zawierania związków z cudzoziemcami na początku XVII wieku były stosunkowo nieliczne, zaś charakterystyczny dla wskazanego zjawiska pozostawał fakt, że zabiegi o zawarcie małżeństwa z domem cudzoziemskim podejmowali wyłącznie mężczyźni przedstawiciele domów szlacheckich z Rzeczypospolitej.

Kwerenda źródłowa pozwoliła dowieść, że w drugiej połowie XVII wieku coraz większe znaczenie zaczynał odgrywać w tych kwestiach dwór królewski. Szanse na aranżowanie międzynarodowych małżeństw dawała owa styczność z dworem, gdzie za sprawą królewskich małżonek – cudzoziemek – kolejno Ludwiki Marii Gonzagi (zm. 1667), Eleonory Marii Habsburżanki (zm. 1697), Marii Kazimierzy d'Arquien (zm. 1716), istniała szansa nawiązania relacji towarzyskich, w określonych wypadkach mogących skutkować zawarciem małżeństwa. W Rzeczypospolitej pojawiło się wówczas wiele panien przybyłych z zagranicy. W efekcie, w otoczeniu kolejnych królowych rozkwitały kariery kobiet należących do fraucymeru, rozwijane za przyzwoleniem (a często także wsparciem) królewskich małżonek. Ustalenie tych czynników i wskazanie szerokiego tła nawiązywania podobnych relacji stanowiło istotne wyzwanie badawcze, zrealizowane z sukcesem dzięki wykorzystaniu zróżnicowanych materiałów źródłowych. Wyniki przeprowadzonych analiz pozwalają wnioskować, że w sprawy małżeństw z cudzoziemcami zaangażowały się same królowe, upatrując w tym procesie perspektyw na stworzenie lojalnego i sprzyjającego sobie stronnictwa. Pozyskanie przedstawicieli polskiej szlachty na małżonków dla panien z fraucymeru mogło bowiem wpisywać się bowiem w ich prywatne interesy. Dowiodłam również, że rosnącą aktywność w zakresie międzynarodowej polityki małżeńskiej, doskonale już widoczną pod koniec XVII wieku, należy też analizować w kontekście zmian zachodzących w sferze mentalności szlacheckiej. Proces ten doskonale odzwierciedlał fakt, że magnateria zaczynała czuć się częścią społeczności europejskiej i coraz wyraźniej aspirowała do nawiązania bliższych relacji z europejską arystokracją. Kultura dworska bezpośrednio wpływała na kształtowanie się tego rodzaju postaw – nieukrywanej fascynacji kulturą francuską, zanikiem bariery językowej, a wreszcie formowaniem wspólnej kultury elit.

Wykazałam również, że warunki kontaktów z cudzoziemcami i specyfika wynikających z tego związków małżeńskich uległy znaczącym przemianom w czasach saskich. Zachowane materiały źródłowe pozwoliły dowieść, że w zabiegach o prywatne korzyści na dworze drezdeńskim zaczęli brać udział anonimowi szlachcice. Szukali oni swej szansy w otoczeniu królewskim, licząc na ożenki z pannami przybywającymi do Rzeczypospolitej jako królewska asysta. Przeniesienie centrum politycznego do Drezna w

sposób znaczący wpłynęło na mobilność polskiej szlachty. Budowanie swojej pozycji w kontakcie ze środowiskiem drezdeńskim stało się ambicją wielu przedstawicieli magnaterii i zamożnej szlachty. Wykazałam wiele przypadków przenikania do obcych rodzin arystokratycznych tych przedstawioelek szlachty Rzeczypospolitej, których rodzice wcześniej utrzymywali intensywne relacje z cudzoziemcami.

W wyniku przeprowadzonych badań dowiodłam również, że sami przedstawiciele magnaterii i zamożnej szlachty na przełomie XVII i XVIII wieku coraz częściej dostrzegali wymierne korzyści, jakie mogło nieść ze sobą wstąpienie w związek małżeński z cudzoziemcem. Przeprowadzone badania pozwoliły mi wnioskować, że wielu wypadkach owe korzyści jawiły się jako dużo większe niż te, które mogłoby przynieść małżeństwo z przedstawicielem rodzimej szlachty. Rozumiano, że małżeństwo z obcokrajowcem to nie tylko intratny układ majątkowy, ale także szansa na rozwój własnej kariery. Wykazałam, że decyzja o zawarciu związku małżeńskiego z domem obcym zazwyczaj podyktowana była chęcią podniesienia własnego statusu i znalezieniem stałego miejsca w międzynarodowym kręgu towarzyskim, bądź też spełnieniem ambicji politycznych rodziny.

Pomimo wyraźnie rosnącej liczby małżeństw z obcokrajowcami na przestrzeni od XVII do schyłku XVIII wieku udowodniłam, że zjawisko to nigdy nie przybrało charakteru masowego. Przenosiny kobiet lub mężczyzn należących do magnaterii i zamożnej szlachty, powodowane zawarciem związku małżeńskiego z cudzoziemcem, najczęściej pozostawały w sferze przypadków indywidualnych i charakteryzowały się różnym okresem trwania migracji i odrębnym zakresem asymilacji w nowym otoczeniu. W monografii podkreśliłam, że istniał szereg czynników wpływających na fakt, iż aktywność w tym zakresie nie stała się powszechna. Wśród elementów decydujących o możliwości wstąpienia w tego rodzaju związek w wielu wypadkach decydowały bowiem takie kwestie, jak stopień zamożności i gotowość zaangażowania sporych środków finansowych, utrzymywanie kontaktów ze środowiskiem międzynarodowym lub zdolność wejścia w tego rodzaju kręgi towarzyskie, ambicje prywatne, wspierane przez umiejętność zaangażowania w sprawę krewnych i koligatów, przeświadczenie o możliwości odniesienia określonych korzyści – większych niż w przypadku zaaranżowania łatwiejszego w realizacji małżeństwa z przedstawicielem rodzimej szlachty. Taki układ najbardziej widoczny był w przypadku pozyskiwania obcych kandydatek do ożenku przez przedstawicieli magnaterii. Sprowadzane do dworów szlacheckich kobiety miały bowiem odegrać odpowiednią rolę w ich prywatnej karierze, czasem umożliwić przeniknięcie do niedostępnych dotychczas kręgów towarzyskich lub utrwalić wcześniej wypracowaną

pozycję w środowisku międzynarodowym. W wyniku prowadzonych badań dowiodłam też, że z uwagi na specyficzne okoliczności tego rodzaju związków, a także wiążące się z nimi konsekwencje majątkowe, polityczne i społeczne, nie wszystkie małżeństwa z obcokrajowcami – do których zawarcia próbowano doprowadzić – rzeczywiście zostały sfinalizowane.

W ramach obranej grupy badawczej – jak podkreśliłam wcześniej – składającej się z przedstawicieli rodzin magnackich i zamożnej szlachty, określiłam kilka rodzin, dla których małżeństwa z cudzoziemcami miały odegrać znacznie większą rolę, niż w przypadku pozostałych. Kluczowe znaczenie miały zarówno ambicje polityczne, jak i różne koncepcje majątkowe realizowane przez przedstawicieli rodzin szlacheckich z terenu Rzeczypospolitej. Nie bez znaczenia były również indywidualne ambicje zarówno ze strony przedstawicieli polskiej szlachty, jak i napływających do Rzeczypospolitej obcokrajowców. Wykazałam wiele przykładów związków, które dla rodzin szlacheckich z Rzeczypospolitej otwały nowe szanse polityczne. Dowiodłam ponadto, że wszelkie próby naruszenia wcześniej wypracowanego układu spotykały się z jednoznacznym sprzeciwem członków rodziny bezpośrednio zaangażowanych w utrzymanie tych relacji lub czerpiących zyski z ich funkcjonowania.

Gruntowne badania dotyczące czynników wpływających na skalę małżeństw z cudzoziemcami pozwoliły mi wskazać, że wśród kobiet należących do magnaterii i zamożnej szlachty decyzje o podjęciu pertraktacji z domem obcym były sterowane przede wszystkim przez członków ich najbliższych rodzin. W większości to od ich determinacji, a także aktualnych celów politycznych, towarzyskich i majątkowych zależało, w jaki sposób pokierowana zostanie sprawa zamążpójścia krewnej. W odniesieniu do XVII i XVIII wieku można wskazać jedynie nieliczne przykłady kobiet, dla których finalizacja tego rodzaju związku stanowiła świadomy wybór, podyktowany personalnymi ambicjami.

Oprócz samych idei przyświecających zawieraniu związków z cudzoziemcami, jako znaczący wskazałam też społeczny odbiór tych małżeństw. Zachowany materiał źródłowy pozwolił na wykazanie, z jakim odzewem spotkały się relacje z przebiegu negocjacji przedślubnych z cudzoziemcami, a także jak odbierane były doniesienia poświadczające przebieg odprawionych uroczystości weselnych. Opinie towarzyskie, dotyczące planów zawarcia małżeństwa z przedstawicielem obcej arystokracji, odnosiły się przede wszystkim do możliwości i szans, jakie mogły one dawać przedstawicielom polskiej magnaterii i szlachty. Doskonale zdawano sobie bowiem sprawę, że skoncentrowanie sił i środków finansowych na doprowadzeniu do realizacji takiego małżeństwa, zwykle niosło za sobą znacznie bardziej istotne i dalekosiężne plany. Wykazałam jednocześnie, że cudzoziemcy,

wchodząc w koligację z polską szlachtą, także mogli liczyć na wymierne korzyści. Najbardziej przedsiębiorczy wyjednywali sobie w ten sposób dostęp do urzędów, stopni wojskowych i starostw.

Rozpatrując proces migracji zwróciłam uwagę na zagadnienie trwałości tego zjawiska. Choć w wielu wypadkach zakładano, a nawet pisemnie regulowano warunki przenosin kobiety do innego kraju, nie zawsze zawarcie małżeństwa skutkowało trwałą zmianą miejsca rezydencji. Silne powiązania ze środowiskiem krewnych i koligatów pozostających w kraju pochodzenia zwykle przekładały się na skłonność do okresowego powrotów do kraju pochodzenia. Dowiedziałam, że wpływ na stałość migracji bądź jej brak miały również aktualne interesy polityczne i towarzyskie. Sprowadzenie małżonki do Rzeczypospolitej, a następnie ustanowienie wyłącznej siedziby małżonków w kraju pochodzenia męża, zdarzały się być zwyczajnie nieopłacalne w konfrontacji z potencjalnymi zyskami, jakie uzyskać można było w trakcie pobytu zagranicą (zwłaszcza w czasach saskich). Wiele małżeństw godziło się więc na życie pomiędzy obiema krajami, i wiążącą się z tym konieczność zmiany miejsca czasowej rezydencji w zależności od aktualnych potrzeb i przewidywanych korzyści. Niebagatelne znaczenie miał w tym wypadku wzorzec płynący z modelu funkcjonowania dworu drezdeńskiego. Analiza materiałów źródłowych pozwoliła mi wnioskować, że na stałość procesu migracji wpływ miały też prywatne relacje między małżonkami i stopień związania kobiety z dotychczasowym kręgiem rodzinnym i towarzyskim.

Wnioski z badań

Zawieranie związków małżeńskich cudzoziemcami przez polską magnaterię i zamożną szlachtę stanowi niezwykle złożony problem, ujawniający kolejny aspekt funkcjonowania mechanizmu procesów migracyjnych wśród warstw uprzywilejowanych w Europie w okresie XVII i XVIII wieku. Polityka małżeńska okazywała się odgrywać w omawianym procesie istotną rolę. W mojej ocenie wskazanie głównych przyczyn podejmowania decyzji o zawieraniu małżeństw z przedstawicielami domów obcych w sposób znaczący rozszerza rozumienie zarówno mechanizmów samej polityki małżeńskiej, jak i czynników składających się na zjawisko migracji. Na uwagę zasługuje fakt, że z uwagi na potencjalne korzyści, jakie mogło przynieść małżeństwo z domem cudzoziemskim, na przestrzeni od początku XVII do końca XVIII wieku szlachta coraz śmielej poszukiwała swoich szans na zawieranie podobnych związków.

Przeprowadzone przeze mnie badania dowodzą, że specyfika procesu migracji różniła

się w zależności od tego, kto i w jakim okresie decydował się na małżeństwo z domem cudzoziemskim. W przypadku migracji kobiet argumentem decydującym częściej był interes rodziny, niż prywatne ambicje. Decyzję o wyrażeniu zgody na małżeństwo panny z obcokrajowcem motywowano nadzieją na osiągnięcie zysków o charakterze politycznym, majątkowym i towarzyskim. W kontekście zjawiska migracji trudno więc mówić o personalnym, intencjonalnym działaniu, a raczej o przemyślanej polityce matrymonialnej realizowanej zgodnie z interesami najbliższych członków rodziny. Mężcy przedstawiciele rodzin magnackich i szlacheckich najczęściej nawiązywali kontakty z cudzoziemcami już na początkowym etapie kariery politycznej, korzystając przy tym z pozycji wypracowanej przez najbliższych krewnych. Wejście w związek z cudzoziemką dla wielu z nich miało pozwolić na scalenie rodzinami wpływowymi, o ugruntowanej pozycji politycznej.

Specyfika migracji ewoluowała jednak na przestrzeni od początku XVII do końca XVIII wieku. Rozległa analiza materiałów źródłowych pozwoliła wykazać, że elitaryzm związków z cudzoziemcami, obserwowany na początku wieku XVII, z czasem zaczął ustępować pragmatycznym posunięciom motywowanym bieżącymi interesami politycznymi. Zmiany kulturowe i mentalnościowe wieku XVIII wpłynęły też na aktywność samych cudzoziemców, którzy nie mogąc liczyć na lukratywne związki z przedstawicielkami majątnych europejskich domów arystokratycznych szukali swych szans w niedocenianej wcześniej Rzeczypospolitej. Jednocześnie, w czasach saskich, dla przedstawicieli rodzin szlacheckich ambicjonalne stało się przeniknięcie na drezdeński dwór królewski i wejście w tamtejsze kręgi towarzyskie. Małżeństwa z cudzoziemcami, będące pokłosiem tych ambicji, miały więc ułatwione warunki realizacji. Dowiodłam też, że związane z tym faktem przenosiny poza Rzeczpospolitą w szeregu wypadków stanowiły raczej poczucie społecznego awansu niż migracyjny przymus. Funkcjonowanie w zagranicznym środowisku towarzyskim, najczęściej dobrze już znanym jeszcze przed zawarciem związku małżeńskiego, stawało się coraz łatwiejsze. Analiza materiałów źródłowych pozwoliła wykazać, że w okresie XVII i XVIII wieku polska magnateria usiłowała budować swój wizerunek w Europie, prezentując się jako grupa zamożna i wpływowa, mogąca się równać z wpływami arystokracji europejskiej.

Interesy osób upatrujących swych szans w polityce małżeńskiej miały zróżnicowane podłoże. Od realizacji własnych ambicji i celów politycznych, poprzez poszukiwanie szansy na awans społeczny, czy też nawiązanie bliskich relacji z wpływowymi i majątnymi rodzinami należącymi do domów obcych. Holistyczne ujęcie analizowanego zagadnienia pozwoliło wnioskować, że na stopień zainteresowania małżeństwem w Rzeczypospolitej wpływały okoliczności, w jakich obcokrajowcy przenikali na teren kraju. Poświadczają to

zarówno przykłady małżeństw osób pozostających w ciągłym związku z dworem królewskim, jak i zagranicznych dyplomatów. Zawarcie małżeństwa mogło być więc zarówno samą przyczyną migracji, jak i doskonałym faktorem utrwalającym jej trwanie. Zachowane materiały źródłowe pozwoliły wykazać złożoność czynników wpływających na proces migracji, stopień asymilacji kulturowej i obyczajowej i – co ważne – także trwałość wskazanego procesu po ustaniu związku małżeńskiego. Małżeństwa z cudzoziemcami przykuwały zrozumiałą uwagę szlacheckich kręgów towarzyskich i politycznych, doskonale bowiem zdawano sobie sprawę, że dobry mariaż może znacząco wpłynąć na układ sił politycznych. Korzystny związek mógł też być drogą do społecznego awansu przedstawicieli tych rodzin szlacheckich, które do tej pory nie odgrywały kluczowych ról w utrwalonym systemie wpływów i zależności. Nawiązane kontakty, podobnie jak postawa współmałżonka i jego zaangażowanie we wprowadzenie przedstawiciela rodziny cudzoziemskiej w sprawy towarzyskie i polityczne, często przesądzały o tym, w jakim stopniu cudzoziemcy wsiąkali w nowe środowisko. Badania oparte o zachowane materiały źródłowe pozwoliły wykazać, że kolejne pokolenie zrodzone z małżeństw międzynarodowych często doskonale odnajdywało się w relacjach z cudzoziemcami. Nawiązane kontakty i relacje z powodzeniem wykorzystywali też ich bliscy i dalecy krewni, starając się możliwie najlepiej wykorzystać szanse na arenie politycznej i towarzyskiej, jakie mogły dawać nowe koligacje.

Przeprowadzona analiza otwiera szereg nowych obszarów badawczych, których opracowanie jeszcze lepiej pozwoli poznać specyfikę relacji z cudzoziemcami i zagadnienia z zakresu życia codziennego XVII i XVIII wieku. Postulaty badawcze dotyczą przede wszystkim podjęcia szerokiej analizy aktywności cudzoziemców, którzy weszli w rodziny polskiej szlachty. Zagadnieniem dotąd nieprzebadanym pozostaje kwestia organizacji i funkcjonowania dworów kobiet – cudzoziemek, wydanych za przedstawicieli polskiej szlachty. Interesujące są też zagadnienia dotyczące specyfiki życia codziennego – ustalenia jak wiele europejskich wzorców dotyczących wychowania, edukacji, obyczajów, komunikacji, a także sfery kultury materialnej przeniesionych zostało na grunt Rzeczypospolitej. Kwestie te wymagają osobnych, gruntownych i wieloaspektowych badań, których podłożem mogą stać się przywołane wyżej ustalenia.

b) Pozostałe osiągnięcia naukowe

Prowadzone przeze mnie badania naukowe dotyczą kilku jasno sprecyzowanych obszarów badawczych.

1. **Badania mechanizmu uposażania finansowego kobiet w XVII i XVIII wieku.**
2. **Badania nad zagadnieniem przemocy w rodzinach szlacheckich.**
3. **Badania patronatu, relacji klientalnych i aktywności kobiet w czasach saskich.**
4. **Badania szlacheckiej kultury materialnej.**
5. **Turystyka historyczna i interpretacja dziedzictwa kulturowego**

Dotychczas prowadzone badania zaowocowały wydaniem trzech monografii autorskich (książki podoktorskiej „*Panięskie ochędóstwo. Kwestie posagowe i wienne w małżeństwach szlachty województwa krakowskiego w czasach saskich*”, LIBRON-Filip Lohner, Kraków 2016; książki „*Przeciw prawu tradycji i obyczajowi. Sprawy procesowe szlacheckich małżeństw w księgach sądów grodzkich z terenu województwa krakowskiego*”, LIBRON-Filip Lohner, Kraków 2017; monografii zgłoszonej jako główne osiągnięcie naukowe „*Za cudzoziemca iść...*”. *Migracje a polityka małżeńska szlachty państwa polsko-litewskiego*”, LIBRON-Filip Lohner, Kraków 2021) oraz trzech książek, których jestem współredaktorem. Ponadto, na dorobek składa się blisko czterdzieści publikacji (już wydanych, bądź przyjętych do druku) jako artykuły naukowe w czasopismach punktowanych i monografiach wieloautorskich. Osobną grupę prac stanowi dorobek o charakterze popularno-naukowym.

Ad 1. Badania mechanizmu uposażania finansowego kobiet w XVII i XVIII wieku

Celem prowadzonych badań była analiza i opracowanie materiałów źródłowych w celu poznania okoliczności i podstaw materialnych formowania się rodziny na przełomie XVII i XVIII wieku. Szczególne znaczenie miało podjęcie problematyki zasad zabezpieczenia finansowego kobiet wstępujących w związki małżeńskie, a także analiza mechanizmów sporządzania zapisów posagów i ich oprawy. Wynikiem prac było ukazanie dynamiki zmian prawnych, kulturowych, ekonomicznych i społecznych w położeniu i roli szlachcianek w Rzeczypospolitej w XVII-XVIII w ze szczególnym uwzględnieniem dawnego województwa krakowskiego. Wskazana tematyka została szczegółowo omówiona w monografii „*Panięskie ochędóstwo. Kwestie posagowe i wienne w małżeństwach szlachty województwa krakowskiego w czasach saskich*”, będącej zmienioną wersją rozprawy doktorskiej. Monografia ta została wydana w 2016 roku. O uznaniu w środowisku naukowym świadczy fakt, że rok później wskazana praca została uhonorowana

nagrodą za „Najlepszą rozprawę doktorską dotyczącą szeroko ujmowanego osiemnastego wieku” przyznaną przez Polskie Towarzystwo Badań nad Wiekiem XVIII.

Badania w zakresie kształtowania się majątkowych podstaw formowania rodziny w XVII i XVIII wieku realizowałam w oparciu o kwerendy prowadzone w wielu archiwach krajowych i zagranicznych. Pokłosiem tych działań jest artykuł, wydany wspólnie z Agnieszką Słaby, zatytułowany *Źródła do badań dziejów rodziny szlacheckiej z XVIII wieku w zbiorach Litewskiego Państwowego Archiwum Historycznego w Wilnie: perspektywy badawcze* i opublikowany w tomie „*Historia - pamięć - tożsamość w edukacji humanistycznej. T. 4, Archiwum jako "strażnik pamięci" : studia historyczno-archiwalne*, red. B. Popiołek, A. Chłosta-Sikorska, A. Słaby, Kraków 2016, s. 121-133. Istotą było wykazanie, że pośród poloników przechowywanych w Litewskim Państwowym Archiwum Historycznym w Wilnie pokaźny zbiór akt stanowi spuścizna po polskich rodach magnackich i szlacheckich, będących nieocenionym materiałem źródłowym do badań życia codziennego polskich elit w dobie nowożytnej.

Meandry szlacheckiej polityki małżeńskiej, ukazywałam też analizując sprawy najgłośniejszych małżeństw zawartych w kręgach rodzin magnackich. Przemysłany i trafiony dobór życiowego partnera dla szlacheckich dzieci mógł im zagwarantować nie tylko zgodnego towarzysza życia, ale także finansową stabilność i pozycję społeczną na dalsze lata życia. Doceniając wagę tego zjawiska objęłam analizą okoliczności prowadzenia negocjacji małżeńskich pomiędzy rodzinami Radziwiłłów i Sieniawskich w latach dwudziestych XVIII wieku. Zakres tych działań wykazałam w artykule *Problematyczne konkury: nieznanne okoliczności starań Michała Kazimierza Radziwiłła (1702-1762) o rękę Marii Zofii Sieniawskiej (1699-1771)* (Klio. Czasopismo poświęcone dziejom Polski i powszechnym, 2019, Vol. 51, nr 4, s. 85-108). Dowiodłam wówczas, jak wielkie znaczenie w czasach saskich przywiązywano do zawarcia korzystnego małżeństwa oraz, jak wielkie znaczenie dla pozytywnego zakończenia sprawy miało posiadanie solidnego poparcia w kręgu rodziny i koligatów.

Kilkukrotnie podkreślałam, że intercyzy ślubne stanowią wartościowe źródło do badania relacji majątkowych między małżonkami w dawnej Polsce. W dokumentach przedślubnych precyzowano bowiem podstawowe czynniki, które miały przekładać się na sytuację materialną obojga partnerów. W swoich badaniach wykazałam, że dokumenty małżeńskie to doskonałe materiały, oddające specyfikę rozwiązań prawnych, definiujących powinności przedstawicieli rodzin szlacheckich. Fundamentalne znaczenie ma również zestawianie ich z innymi materiałami źródłowymi (korespondencja, testamenty, akta procesowe), pozwalającymi na wskazanie realnej wykonalności ustaleń wprowadzonych

do intercyz przedślubnych (idee te przedstawiłam w referacie *Noble Matrimonial Policy at the Royal Court in Dresden during the Reign of King August the Strong (1697-1733): Public Affairs, Individual Interests* wygłoszonym w trakcie międzynarodowej konferencji naukowej *Privacy at Court? A Reassessment of the Public/Private Divide within European Courts (1400-1800)*, Centre for Privacy Studies, University of Copenhagen, XII 2020). Celem podjętych przeze mnie badań była szczegółowa analiza i interpretacja unikatowych materiałów źródłowych, stanowiących element pertraktacji poprzedzających zawarcie małżeństwa. Udowodniłam, że wobec niedostatków źródłowych badania w zakresie umów przedślubnych najczęściej opierają się wyłącznie na analizie zapisów ostatecznych samych intercyz oraz urywków korespondencji. Dowiodłam, że analiza dodatkowych zapisów uzupełniających dokumenty małżeńskie, w sposób znaczący wzbogaca wiedzę odnośnie polityki matrymonialnej prowadzonej w kręgach magnackich i szlacheckich.

Ad 2. Badania nad zagadnieniem przemocy w rodzinach szlacheckich

W trakcie prowadzonych badań wielokrotnie podkreślałam potencjał zachowanych akt lokalnych sądów grodzkich. Stanowią one obszerny, niemal niewykorzystywany przez badaczy materiał źródłowy, pozwalający podjąć analizę mechanizmów ubiegania się o respektowanie prawa. Pozwalają też wykazać złożoność problemów związanych z funkcjonowaniem szlacheckiego sądownictwa. Nowatorskie ustalenia badawcze były efektem analizy obszernego materiału źródłowego, na który składały się osiemnastowieczne księgi relacji sądów grodzkich z terenu dawnego województwa krakowskiego.

Efektom prowadzonych badań było opublikowanie monografii naukowej *Przeciw prawu tradycji i obyczajowi. Sprawy procesowe szlacheckich małżeństw w księgach sądów grodzkich z terenu województwa krakowskiego*, wydanej w 2017 roku. Monografia ta, z uwagi na zakres przeprowadzonych badań i osiągnięte rezultaty została bardzo dobrze przyjęta w środowisku naukowym (recenzja M. Głuszaka, *Anna Penkała, Przeciw prawu, tradycji i obyczajowi. Sprawy procesowe szlacheckich małżeństw w księgach sądów grodzkich z terenu województwa krakowskiego w czasach saskich*, *Czasopismo Prawno-Historyczne*, 2019, t. 71, nr 1, s. 383-387).

Do zagadnień przemocy w rodzinach szlacheckich odnosiłam się też w opublikowanych artykułach naukowych. Dowiodłam, że funkcjonowanie szlacheckiego domu, poza kwestiami prawnymi, materialnymi i obyczajowymi, warto analizować także

pod względem społecznym – uwzględniając złożoność relacji pomiędzy małżonkami oraz ich krewnymi, koligatami i służbą. Ustalenia te zawarłam w artykule „*Od postanowienia wspólnego ustawiczne przeklęstwa, słów nieuczciwych wołania, hałasy*”. (Nie)codziennosc szlacheckiego domu w świetle zapisów z osiemnastowiecznych ksiąg grodzkich z terenu województwa krakowskiego, opublikowanym w tomie *Dom, codzienność i święto: ceremonie i tradycje rodzinne : studia historyczno-antropologiczne*, red. B. Popiołek, A. Chłosta-Sikorska, M. Gadocha, Kraków 2018, s. 93-103. Wykazałam wówczas, że zachowane źródła pozwalają na wskazanie najczęstszych przyczyn rodzinnych waśni, sposoby łagodzenia sporów, zasady argumentacji, dowodzenia swych racji i sposoby rozstrzygnięcia zaistniałych konfliktów, uwidaczniając jednocześnie zakres działania prawa koronnego, litewskiego i zwyczajowego.

Dobra znajomość źródeł, szczególnie w odniesieniu do aktywności szlachty dawnego województwa krakowskiego, pozwoliła mi na odniesienie się do zagadnienia szlacheckiej przemocy także w ujęciu metodologicznym. Trudności i perspektywy badawcze w odniesieniu do wskazanej kategorii źródeł ujęłam w artykule: *Problem świadectwa źródeł w badaniu spraw procesowych: spór o małżeństwo Salomei z Szembeków i Józefa Dembińskiego na podstawie akt oblatowanych w krakowskich księgach grodzkich*, opublikowanym w monografii *Historia - pamięć - tożsamość w edukacji humanistycznej. T. 5, Człowiek jako świadek historii: studia historyczne*, red. B. Popiołek, A. Chłosta-Sikorska, A. Słaby, Kraków 2019, s. 37-48. Zazaczyłam jak złożone powinny być badania oparte na aktach procesowych, nakreślając przy tym pewne postulaty dotyczące metodologii analizy tego rodzaju źródeł.

W swoich badaniach wykazałam również, że księgi sądów grodzkich – bez względu na obszar terytorialny, jaki obejmowały – stanowią bardzo bogaty materiał źródłowy pozwalający wieloaspektowo prześledzić przykłady naruszania prawa w dawnej Rzeczypospolitej. Dowiodłam, że dzięki możliwości przeprowadzenia obszernej kwerendy źródłowej badacz zyskuje materiał spójny chronologicznie i obszarowo, pozwalający na próbę oszacowania skali zjawiska przemocy w małżeństwach szlacheckich w ujęciu generalnym, w odniesieniu do zdefiniowanego okresu i terytorium. W oparciu o wskazany materiał przeanalizowałam problem przemocy w rodzinach szlacheckich, co ujęłam w artykule: *Przemoc w małżeństwach szlacheckich – analiza zjawiska w oparciu o akta z osiemnastowiecznych krakowskich ksiąg grodzkich* opublikowany w monografii *W kręgu rodziny epok dawnych. Przemoc* red. B. Popiołek, A. Chłosta-Sikorska, M. Gadocha, Kraków 2020, s. 167-179. W pracy wykazałam, że w przypadku rodzin szlacheckich wnoszenie przed sąd używania przemocy przez współmałżonka było procederem

stosunkowo rzadkim. Znacznie częściej w księgach grodzkich toczyły się sprawy, w których małżonkowie zeznawali przeciwko sobie z zarzutami marnotrawienia majątku, niegospodarności, nadmiernej ingerencji krewnych w prywatne sprawy małżeńskie, przymuszania do niekorzystnych zapisów majątkowych, przywłaszczenia mobiliów, częstego opuszczania majątku bez wyraźnej konieczności, potajemnego spisania testamentu, a także zatajenia przed ślubem swego rzeczywistego stanu majątkowego.

Zagadnienia dotyczące szlacheckiego sądownictwa i spraw procesowych omówiłam również w pracy *Aleksander Dominik Lubomirski (1693-1720). Nieznane okoliczności śmierci ordynata ostrogskiego* (artykuł w druku, Ostroz'ka dawnina. Naukovij zbirnik 2021). Celem artykułu było przybliżenie nieznanych i zagadkowych okoliczności śmierci młodego ordynata, z wykorzystaniem dokumentów procesowych pozostałych po wskazanej sprawie. Udowodniłam, że analizowane sprawy procesowe to nie tylko interesujące materiały dotyczące okoliczności śmierci Lubomirskiego, ale także ważne źródło do badań nad mentalnością społeczeństwa doby nowożytnej.

Ad 3. Badania patronatu, relacji klientalnych i aktywności kobiet w czasach saskich.

Celem badań było przeprowadzenie gruntownych studiów nad mechanizmem kształtowania oraz zakresem kobiecego patronatu politycznego i mecenatu kulturalnego w epoce saskiej. Wiek XVIII to czas wyjścia kobiet z obszaru tzw. przestrzeni prywatnej (domowej), ich znacznego zaangażowania politycznego, ekonomicznego i artystycznego. Szlachcianki uzyskały wówczas istotny wpływ na politykę rodzinną – budowanie prestiżu magnackich rodzin, edukację i karierę potomstwa, politykę matrymonialną, czemu sprzyjały nieformalne więzi społeczne. Celem badań było określenie stopnia zaangażowania kobiet w proces kształtowania zaplecza klientalnego i wskazanie specyficznego charakteru podejmowanych przez nie działań, wynikającego z odmiennych możliwości decyzyjnych i wykonawczych kobiecych patronów.

Należy podkreślić, że badania nad zagadnieniami patronatu kobiecego i klientelizmu zostały sfinansowane z grantu NCN OPUS, *Dobrodziejki i klienci. Specyfika patronatu kobiecego i relacji klientalnych w czasach saskich*, nr rej. 2015/19/B/HS3/01797, którego byłam wykonawcą w latach 2016-2020 (kierownik prof. dr hab. Bożena Popiołek). Obszerniejsze informacje o realizacji wskazanego przedsięwzięcia znajdują się w dalszej części wniosku. W tym miejscu warto jedynie zaznaczyć, że jednym z elementów realizacji wskazanego grantu była realizacja konferencji naukowej *W kręgu*

patronatu kobiecego w XVII i XVIII wieku, której byłam współorganizatorem. Efektem konferencji było też wydanie publikacji wieloautorskiej, zatytułowanej *W kręgu patronatu kobiecego w XVII i XVIII wieku*, którą współredagowałam.

Wynikiem prowadzonych badań dotyczących wspomnianej tematyki jest szereg artykułów naukowych, w których analizowałam stopień zaangażowania kobiet z rodzin magnackich i szlacheckich w sprawy polityczne, gospodarcze, aktywność patronacką, a także formowanie własnych kręgów klientalnych. Pragnę podkreślić, że badania dotyczące życia codziennego w dobie nowożytnej prowadzone z wykorzystaniem różnorodnych zachowanych źródeł stanowią istotny głos w dyskursie naukowym. Wobec znacznego zróżnicowania zachowanych materiałów rękopiśmiennych na uwagę zasługuje szczególnie rola, jaką pełni w tym przypadku korespondencja prywatna. Pozwala ona bowiem nie tylko na dokonywanie pewnych ustaleń faktograficznych, ale przede wszystkim na bliższe przyjrzenie się kwestiom mentalności ówczesnego społeczeństwa. Problemy te nakreśliłam w artykule "*Cysienka*": *listy Cecylii z Sapiehów Chodkiewiczowej jako relacja trudnej drogi dojrzewania do samodzielności*, opublikowanej w tomie *Kobiece kręgi korespondencyjne w XVII-XIX wieku*, red. B. Popiołek, U. Kicińska, A. Słaby, Warszawa 2016, s. 91-102.

Za interesującą uznaję też samą specyfikę kobiecego patronatu, szczególnie w odniesieniu do zagadnień z zakresu działalności fundatorskiej i dobroczynnej kobiet z rodzin szlacheckich dawnej Rzeczypospolitej. Do tych kwestii odniosłam się w artykule *Anna Wincenta Sapieha, née Fredro - a forgotten benefactress* [artykuł został wydany też w wersji polskiej, jako *Anna Wincenta z Fredrów Sapieżyna - zapomniana dobrodziejka*] opublikowanym w monografii *Studies on Female Patronage in the 17th and 18th Centuries*, red. B. Popiołek, U. Kicińska, A. Penkała-Jastrzębska, A. Słaby, Kraków 2019, s. 233-245. Wykazałam wówczas, że działalność wojewodziny trockiej, choć znajdowała się wcześniej na marginesie zainteresowań historyków, zasługuje na nową, dogłębną analizę. Dowiodłam, że określona pozycja społeczna i majątkowa dawała podstawy do aktywnego uczestniczenia kobiet w gospodarowaniu majątkiem, zaś cechy personalne decydowały o umiejętności wywierania wpływu na politykę prowadzoną przez najbliższych członków rodziny. Co istotne, na przykładzie aktywności Sapieżyny wykazałam, jakie znaczenie miało angażowanie się kobiet w patronat religijny.

Należy podkreślić, że obszerne badania aktywności kobiecej w XVIII wieku prowadziłam w dużej mierze w oparciu o źródła dotąd niewykorzystywane, ujawniając dzięki temu szereg nowych informacji także względem postaci znaczących, lecz słabo wcześniej rozpoznanych. Z takim założeniem podjęłam się analizy aktywności

marszałkowej nadwornej litewskiej Marianny z Lubomirskich Sanguszkowej (zm. 1729), co przedstawiłam w artykule *Marianna Sanguszko née Lubomirska (1693–1729) – Introduction to the Biography of the Overlooked Heiress to the Entail of Ostrog*, (*Res Historica*, 2019, nr 48, s. 119-136) Wykazana analiza biograficzna pozwoliła nie tylko przeanalizować aktywność samej Lubomirskiej, ale też ujawnić złożoność spornego problemu walki o ordynację ostrogską w XVIII wieku.

Osobne badania poświęciłam też aktywności innych wpływowych kobiet epoki saskiej. Interesującym było dla mnie zdefiniowanie tego, w jaki sposób postrzegana była ich działalność przez osoby im współczesne. Rezultatem tych dociekań było przygotowanie artykułu *Wytrawny polityk czy interesowna magnatka? Kłopotliwy portret Elżbiety Sieniawskiej w świetle korespondencji osób jej współczesnych*, opublikowany w tomie *Działalność Elżbiety Sieniawskiej : polityka - gospodarka – kultura*, red. B. Popiołek, Warszawa 2020, s. 33-52. Wykazałam w nim potencjał analizy egodokumentów w badaniu aktywności kobiet w XVIII wieku, w sposób znaczący rozszerzające dotychczasowe ustalenia biograficzne.

Badania kobiecej aktywności w epoce nowożytnej pozwalają też ujawnić nowe, interesujące aspekty definiowania przestrzeni domowej i kształtowania relacji rodzinnych. Pomimo szeroko zakrojonych badań nad rodziną dawną, w zachowanym materiale źródłowym stosunkowo rzadko natrafić można na obszernie relacje oddające subiektywne spojrzenie na macierzyństwo. Efektem prowadzonych przeze mnie poszukiwań źródłowych w tym zakresie było przygotowanie artykułu *Macierzyństwo w świetle korespondencji Karoliny Teresy z Radziwiłłów Jabłonowskiej do matki Anny z Sanguszków Radziwiłłowej* („Horyzonty Wychowania”, 2019, Vol. 18, nr 46, s. 69-82). Przeanalizowany materiał źródłowy pozwolił mi przybliżyć nie tylko zakres działań podejmowanych w sferze opieki nad dzieckiem w wieku osiemnastym, ale także sferę emocjonalną, zazwyczaj marginalizowaną przez badaczy.

Badaniom aktywności Anny Katarzyny z Sanguszków Radziwiłłowej i jej kręgu rodzinnego poświęciłam też artykuł: *W kręgu Anny z Sanguszków Radziwiłłowej. Rola uroczystości prywatnych w polityce kreowania wizerunku rodziny Radziwiłłów* opublikowany w pracy *Wokół Sobieskich i Radziwiłłów. Prestiż, przejawy pobożności, działalność polityczna*, red. J. Pietrzak, Nieborów-Arkadia 2020, s. 112-121. Podstawowym wnioskiem płynącym z przeprowadzonymi badaniami jest stwierdzenie, że organizacja uroczystości prywatnych – poza sferą towarzyską – dla kręgów magnackich miała też silny wymiar ideologiczny, o nie mniejszym znaczeniu niż działania polityczne czy ekonomiczne. Dowiodłam również, że zachowana korespondencja pozwala na

ukazanie ideologicznego kontekstu prywatnych uroczystości, ujawniając zakres świadomych działań podejmowanych przez magnaterię, jako formy przemyślanej polityki prestiżu.

W swoich badaniach podjęłam też zagadnienie politycznej aktywności kobiet w czasach saskich, wskazując na szerokie możliwości wykorzystania różnego rodzaju źródeł do tego rodzaju badań („*O przydatności relacji o wojnie północnej do badań historii kobiet. Refleksje nad wydaniem dzieła Janusza Antoniego Wiśniowieckiego, Ilias Polski*”, wyd. Przemysław P. Romaniuk, Jacek Burdowicz-Nowicki, Wydawnictwo Neriton, Warszawa 2018, ss 329”, „Czasopismo Naukowe Instytutu Studiów Kobięcych” (artykuł recenzyjny, w druku).

Wartościowe ustalenia przyniosły też badania nad kobiecymi dworami magnackimi. Funkcjonowanie dworów stanowi zagadnienie analizowane dotychczas w marginalnym stopniu, zasługujące na szerokie ujęcie z uwzględnieniem działalności gospodarczej, zagadnienia mecenatu i patronatu oraz formowania relacji klientalnych. Organizacja dworu to także problemy natury ekonomicznej – kwestie zarządzania majątkiem, utrzymania i uposażenia służby, nadzorowania wydatków i zysków. Elementy te zostały przeze mnie przeanalizowane w artykule: *Służba na kobiecym dworze magnackim: przyczynek do analizy zagadnienia w świetle rejestrów dworskich Anny Katarzyny z Sanguszków Radziwiłłowej* opublikowany w pracy *Dwór kobiecy w Rzeczypospolitej XVII i XVIII* red. B. Popiołek, A. Penkała-Jastrzębska, K. Pyzel, Kraków 2021, s. 155-175. Wykazałam, że odnotowywane w rejestrach detale – wykazy materiałów i elementów garderoby przeznaczonych dla określonych grup służby oraz wzmianki o przedmiotach przekazywanych rzemieślnikom różnych specjalności, pozwalają na uzupełnienie dotychczasowych badań nad dworami kobiecymi.

Za interesujące uznałam też inne przykłady działań podejmowanych przez kobiety w drugiej połowie XVIII wieku. Szczególnie wartościowe są nowe ustalenia dotyczące działalności politycznej, fundatorskiej, strategii zarządzania ogromnym majątkiem, a także przemyślanego patronatu matrymonialnego. Kwestie te poddałam analizie w artykule *Teresa Ossolińska ze Stadnickich (1717-1776). Przyczynek do badań aktywności wojewodziny wołyńskiej w drugiej połowie XVIII wieku*, „Res Historica”, nr 51/2021 (artykuł w druku). Wykazałam w nim, że dzięki stworzeniu własnego kręgu klientalnego kobiety aktywnie ingerowały w proces obsadzania stanowisk urzędniczych w Rzeczypospolitej. Angażując się w sprawy polityczne, tworzyły podwaliny silnego ośrodka politycznego mającego stanowić zaplecze dla najbliższych członków rodziny. Dowiodłam też, że zachowana korespondencja stanowi wartościowy materiał źródłowy,

pozwalający na rozszerzenie badań poświęconych kobiecej aktywności w drugiej połowie XVIII wieku.

Ad 4. Badania szlacheckiej kultury materialnej.

Przedmiotem badań uczyniłam zdefiniowanie takich zagadnień, jak pojęcie prestiżu, bogactwa i standardu życia szlachty w oparciu o różnorodne materiały źródłowe. W ramach badań podjęłam zadanie ustalenia, czy poprzez sferę kultury materialnej wyodrębnić można działania traktowane jako droga do osiągnięcia określonej pozycji materialnej, czy będące wyróżnikiem zajmowanej pozycji społecznej. Podjęte analizy skupione były m.in. na próbie charakterystyki i określeniu skali reprezentacji różnych elementów wpływających na standard życia i świadczących o przemianach w zakresie kondycji materialnej szlachty. Problem ten stanowi bowiem niezwykle interesujące, obszerne, nieanalizowane do tej pory zagadnienie, wymagające uwzględnienia różnorodnych aspektów szlacheckiej aktywności.

Wskazane kwestie zostały przeze mnie przeanalizowane w serii artykułów, opublikowanych zarówno w czasopismach punktowanych, jak i w monografiach zbiorowych. Wykazałam w nich, że osiemnastowieczne przemiany obyczajowe wpłynęły na wiele aspektów szlacheckiej codzienności. Świadectwem nowych ambicji stało się między innymi poszerzanie zasobów przedmiotów, umożliwiających zaspokojenie rosnących wymagań. Zagadnienie to poddałam szczegółowej analizie w pracy: *Materia droższa od srebra : "farfurki" i "porcelanki" na szlacheckich stołach w świetle inwentarzy oblatowanych w krakowskich księgach grodzkich z XVIII wieku* [w:] *Wiktuały, kuchnia, kultura jedzenia w perspektywie historycznej*, red. P. Jędrzejewski, P. Magiera, K. Skrzężyna, G. Szuster, Kraków 2016, s. 160-170. Dowiodłam w niej, że obecność farfur i porcelany na szlacheckich stołach wskazuje na krystalizujące się w XVI- XVIII w. dążenia polskiej szlachty do europeizowania mody i obyczajów. Luksusowe przedmioty nabywano pomimo stosunkowo wysokiej ceny, doceniając finezję ich wykonania i unikatowe zdobnictwo.

W odniesieniu do problematyki materialnego statusu przedstawicieli stanu szlacheckiego, jako niezwykle istotne należy traktować wszelkiego rodzaju rejestry i zestawienia, pozwalające określić różnorodność przedmiotów, jakimi wówczas dysponowano. Wykorzystanie inwentarzy dóbr dla określenia zakresu rozpowszechnienia i rodzajów używek popularnych wśród szlachty krakowskiej, pozwoliło na uzupełnienie dotychczasowych ustaleń badawczych w odniesieniu do kultury materialnej wieku XVIII.

Zagadnienie to podjęłam w artykule: *Srebrne tabakierki, garnce gorzałczane i kotły piwne. Obiekty kultury materialnej jako przejaw rozpowszechniania używek wśród szlachty województwa krakowskiego w pierwszej połowie XVIII wieku* opublikowanym w tomie *Użytki w świetle źródeł archeologicznych i historycznych*, pod red. J. Żychlińskiej, A. Głowackiej-Penczyńskiej i A. Klondera, Bydgoszcz 2016, s. 155-170. Dowiodłam w nim, że w XVIII wieku przedmioty takie, jak srebrne zastawy czy przyrządy do serwowania i picia kawy bądź herbaty, trafiały na szlacheckie stoły niezależnie od stopnia zamożności ich właściciela. Samo ich posiadanie straciło przez to swój elitarny charakter, stąd zamożni utrzymywali poczucie prestiżu zamawiając coraz to wymyślniejsze formy i kształty przedmiotów codziennego użytku.

Szczególną formę źródeł, pozwalających na prowadzenie badań w zakresie kultury materialnej pozostają różnorodne rejestry wydatków. Stosunkowo rzadko możliwe jest jednak przeanalizowanie detalicznego spisu wydatków, ponoszonych w trakcie dorastania młodych szlachciców. Odnalezienie tak unikatowych materiałów źródłowych pozwoliło mi na przygotowanie artykułu *"Za inkaust, pióra i bibułę" : koszt edukacji szlacheckich synów na przykładzie rejestru wydatków na Onufrego i Stanisława Szembeków z lat 1751-1762*, wydanego w tomie: *Źródła do dziejów staropolskich podróży edukacyjnych*, red. D. Żołądź-Strzelczyk, M. E. Kowalczyk, s. 183-195. Wykazałam w nim, że szczegółowa analiza zachowanych rejestrów majątkowych przynosi wartościowe rezultaty rozszerzające ustalenia w takich obszarach badawczych, jak historia wychowania i edukacji.

Ważne ustalenia w zakresie badań nad zagadnieniem historii kultury materialnej przyniosła też analiza zachowanych kobiecych testamentów, oblatowanych w krakowskich księgach grodzkich. W trakcie badań dowiodłam, że kobiece ambicje w zakresie wspomnienia parafii, zakonu czy konkretnej świątyni utożsamiane były z pozostawieniem konkretnego symbolu, mającego być widocznym świadectwem finansowego wsparcia oraz troski o potrzeby kościoła. Pamięć o fundatorce trwać miała dzięki wystawionym bądź odrestaurowanym przy jej wsparciu obiektom, cennym przedmiotom umieszczonym w widocznym miejscu, czy pomniejszonym meblom przerobionym w celu udekorowania przestrzeni sakralnej. Ustalenia te zostały opublikowane w artykule: *Szlacheckie aspiracje: opieka finansowa nad obiektami sakralnymi w świetle testamentów kobiet ze średniej szlachty, oblatowanych w krakowskich księgach grodzkich z XVIII wieku* (Klio. Czasopismo poświęcone dziejom Polski i powszechnym, 2018, Vol. 44, nr 1, s. 81-100). W pracy wykazałam, że choć niewiele testatorek należących do średniej szlachty pozwalało sobie na prawdziwie kosztowne dyspozycje, to nawet symboliczny dar dawał nadzieję na nieco dłuższą niż ulotna pamięć. Wszystkie powtarzane w testamentach

dyspozycje, zarówno te dotyczące zamówienia mszy i nabożeństw, wspomnienia ubogich, przekazania datków na bractwa religijne oraz zgromadzenia zakonne, jak i zapisy mające na celu wspomnienie utrzymania świątyni, jej naprawy i ozdobienia należy traktować jako ważne przejawami osiemnastowiecznej pobożności i znakomite źródło do badań kultury materialnej.

Tematykę reprezentacji różnorodnych przedmiotów podjęłam też, analizując rzadkie, a przez to niemal niewykorzystywane przez badaczy źródła, jakimi są zachowane rejestry wyprawy dla panien-szlachcianek, które wstępowały do zgromadzenia zakonnego. W artykule *Osiemnastowieczne rejestry wypraw panińskich dla szlachcianek wstępujących do klasztoru: zarys problematyki* (Kwartalnik Historii Kultury Materialnej, 2018, R. 66, nr 3, s. 319-332) udowodniłam, że kompletując wyprawę do zakonu skupiano się na rzeczach praktycznych, niezbędnych do życia we wspólnocie, jak elementy odzienia i wyposażenia celi, świece, książki do nabożeństwa czy różaniec. Wyliczając koszty potrzebne na przeprowadzenie obłóczyn skrupulatni krewni precyzyjnie sumowali wszelkie wydatki, nie pomijając przy tym kwestii zapewnienia tradycyjnej oprawy ceremonii. Dowiodłam również, że takie wyposażenie w wielu wypadkach nie było równe z kosztami sporządzenia sówitej wyprawy dla tej z szlacheckich córek, która wstępowała w związek małżeński.

Spisy przedmiotów należących do ślubnej wyprawy wyróżniają się pośród inwentarzy doby staropolskiej nie tylko okolicznościami sporządzenia rejestru, ale też specyfiką doboru przedmiotów w nim ujętych. Temat ten omówiłam szeroko w pracy *Sporadisch und prestigeträchtig. Gegenstände aus sächsischen Manufakturen in Verzeichnissen von Hochzeitsausstattungen aus dem 18. Jahrhundert* (artykuł w druku, wydanie National Museum - Palace of the Grand Dukes of Lithuania, Vilnius). W artykule dowiodłam, że pomimo upowszechnienia się w XVIII wieku przedmiotów z saskiej porcelany, nie znajdowało to bezpośredniego przełożenia na strukturę kobiecych wypraw ślubnych. Prawdopodobnie przedmioty te nadal traktowano jako zbyt cenne, aby ofiarowywać je córkom, które po zamążpójściu miały przecież stać się członkami innej rodziny. Kosztowne precjoza pozostawały zaś przy rodzinie nabywcy, przechodząc na rzecz kolejnego, męskiego pokolenia.

Za ważne badawczo zagadnienie uznałam również, określenie sposobu, w jaki rzeczywiście postrzegano prestiż w kręgach magnackich oraz ustalenie, na ile średnia i uboższa szlachta – której inwentarze dominują w analizowanym materialnym źródłowym – wzorowała i inspirowała się na stylu życia najzamożniejszych. Szczegółowa analiza zachowanych źródeł tego typu stała się przyczynkiem do scharakteryzowania

szlacheckiego standardu życia i próbą wyznaczenia rangi, jaką w szlacheckim świecie wiązano z posiadaniem określonych mobiliów. Efekty badań w tym zakresie opublikowałam w artykule: *Mit srebrnej łyżeczki? Przedmioty prestiżowe w szlacheckich inwentarzach majątkowych z ksiąg grodzkich województwa krakowskiego w czasach saskich* (Kwartalnik Historyczny, 2020, T. 127, nr 1, s. 33-62) Wynikiem podjętej analizy było dokonanie charakterystyki i określenie skali wzmiankowania przedmiotów świadczących o prestiżu właścicieli w szlacheckich inwentarzach pośmiertnych z pierwszej połowy XVIII w.

W swych badaniach podkreślałam również, że specyfika funkcjonowania kobiecych dworów magnackich w XVIII w. stanowi wartościowy temat badawczy, rozpoznany dotychczas w niewielkim stopniu. Interesujące źródło do badań tego zagadnienia stanowią między innymi zachowane rejestry majątkowe. Udowodniłam to w artykule: *Świat kultury materialnej na magnackim dworze na przykładzie rejestrów majątkowych kanclerzyny litewskiej Anny Katarzyny z Sanguszków Radziwiłłowej z lat 1738-1741* (Kwartalnik Historii Kultury Materialnej, nr 1/2021 - artykuł w druku). Zazaczyłam w nim, że zachowane rejestry umożliwiają rozpoznanie rytmu funkcjonowania dworu, pozwalając na odróżnienie spraw codziennych od różnorodnych przejawów przepychu i luksusu.

5. Turystyka historyczna i interpretacja dziedzictwa kulturowego

Zwiększenie liczby turystów zainteresowanych aktywnym uczestnictwem w turystyce kulturowej wymaga coraz pełniejszego dostosowania się do obecnych trendów społecznych i kulturowych. Przedmiotem moich badań stały się więc zarówno zagadnienia podróży i podróżowania w ujęciu historycznym, ale także analiza bieżącej sytuacji na rynku turystyki kulturowej i zmian w zakresie podejścia do promocji i interpretacji dziedzictwa kulturowego. Pierwsze z nakreślonych zagadnień przeanalizowałam w artykule: *Nowiny ślę pewne i dobre": szlacheckie podróże w świetle wybranej małżeńskiej korespondencji XVII i XVIII wieku [w:] Via viatores quaerit : mobilność społeczna w dziejach krajów Grupy Wyszehradzkiej*, red. A. Teterycz-Puzio, L. Kościelak, E. Łaczyńska, Słupsk 2016, s. 167-176. Wykazałam wówczas, oprócz gazet rękopiśmiennych, a także różnorodnych pism ulotnych, to właśnie korespondencja stanowiła niezastąpione źródło wiedzy o wszelakich ważkich problemach, dotyczących ówczesnego społeczeństwa, w tym kwestiach związanych z podróżowaniem i mobilnością.

Aspekt wychowawczo-edukacyjny szlacheckiej mobilności, uchwytany dzięki ilości i

różnorodności zachowanego materiału archiwalnego dopełnia analizowaną przeze mnie tematykę podróży w ujęciu historycznym. Interesujące są zwłaszcza szczegółowe zalecenia względem przygotowywania, odbywania i raportowania z podróży. Problem ten nakreśliłam w pracy: *List jako wskazówka w podróży: o dydaktycznej roli korespondencji na przykładzie listów Pawła Karola Sanguszki (1680-1750)* [w:] *Podróż z książką w rękę*, red. M. Nowak, I. Sakowicz-Tebinki, M. Petelska, Gdańsk 2020, s. 183-197. Udowodniłam wówczas, że szczegółowa analiza wielu wiadomości otrzymywanych i wysyłanych przez magnata daje możliwość uchwycenia interesujących zależności oraz wykazania znaczenia listu, jako istotnego narzędzia będącego źródłem informacji i wskazówki w podróży oraz sposobów jego wykorzystania przez adresatów korespondencji.

Podjęmowane przeze mnie analizy względem roli i perspektyw rozwoju turystyki historycznej wykraczają jednak poza ujęcie owego zagadnienia wyłącznie w perspektywie historycznej. Za szczególnie istotne uważam te ustalenia, które mogą być podstawą do stworzenia nowego produktu turystycznego w ramach turystyki historycznej, a tym samym poszerzenia płaszczyzny, na jakiej rozwija się ona obecnie. Kluczowe znaczenie ma w tym wypadku wykazanie spójności tkanki miejskiej jako platformy wielokierunkowych działań w zakresie: kultury, sztuki, promocji zdrowia, turystyki, integracji środowisk i edukacji. Przygotowane artykuły były próbą metodologicznego ujęcia innowacyjnego produktu turystycznego, opartego na promocji historii i kultury miasta i zintegrowaniem go z innymi dziedzinami kultury. Założenia takich działań zostały przedstawione w artykule, przygotowanym wspólnie z Natalią Bursiewicz *Innowacyjna forma promocji dziedzictwa kulturowego połączona z aktywnością fizyczną*, (Turystyka Kulturowa, 2018, Vol. 6, s. 44-57).

W mojej ocenie, zagadnieniem wartym analizy są też zmiany zachodzące na rynku turystyki kulturowej, a szczególnie związek nowych, alternatywnych ofert turystycznych z rzeczywistą turystyką kulturową. W ujęciu ideowym problem stanowi także związek między oferowanymi sposobami uczestnictwa w ruchu turystycznym, a ochroną dziedzictwa kulturowego i troską o jego zachowanie. Problemy te nakreśliłam w artykule: *Nowe trendy w turystyce kulturowej : ochrona dziedzictwa kontra maksymalizacja zysków* opublikowanym w tomie *Historia - pamięć - tożsamość w edukacji humanistycznej*. T. 6, *Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego jako forma zachowania pamięci o przeszłości*, red. B. Popiołek, U. Kicińska, A. Słaby, Kraków 2020, s. 337-352. Dowiodłam, że autentyczne przeżycia i indywidualne doświadczenia mogą stać się wartościowym wyróżnikiem turystyki kulturowej, pomimo ogromnej liczby ofert dostępnych na rynku turystycznym.

c) udział w krajowych projektach badawczych

W latach 2016-2020 byłam wykonawcą w grantie finansowanym z Narodowego Centrum Nauki OPUS, *Dobrodziejki i klienci. Specyfika patronatu kobiecego i relacji klientalnych w czasach saskich* nr rej. 2015/19/B/HS3/01797 (kierownik prof. dr hab. Bożena Popiołek). Jako wykonawca grantu przeprowadziłam szereg krajowych i zagranicznych kwerend archiwalnych, opracowywałam zebrane materiały źródłowe, dokonywałam selekcji i analizy danych.

Efektom grantu jest:

- monografia autorska (B. Popiołek, *Dobrodziejki i klienci. Specyfika patronatu kobiecego i relacji klientalnych w czasach saskich*, Warszawa 2020, ss. 632) będąca pionierską pracą dotyczącą aktywności kobiet- patronek w pierwszej połowie XVIII wieku.

- monografia wieloautorska (*W kręgu patronatu kobiecego w XVII i XVIII wieku*, red. B. Popiołek, U. Kicińska, A. Penkała-Jastrzębska, A. Słaby, Kraków 2018, ss. 344), wydana również w wersji anglojęzycznej (*Studies on Female Patronage in the 17th and 18th Centuries* red. B. Popiołek, U. Kicińska, A. Penkała-Jastrzębska, A. Słaby, Kraków 2019, ss. 316).

- cykl artykułów opublikowanych przez wykonawców grantu, w tym również mojego autorstwa (wybrane pozycje scharakteryzowane powyżej)

- część popularyzatorska (szczegółowo opisana w dalszej części wniosku)

Obecnie (2020-XII 2021) kieruję zespołowym projektem badawczym *Studia nad standardem życia szlachty w epoce nowożytnej*, finansowanym ze środków Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Celem projektu jest próba charakterystyki i określenie skali reprezentacji różnych elementów świadczących o przemianach w zakresie kondycji materialnej szlachty od XVI do XVIII w. Przedmiotem studiów jest również próba zdefiniowania takich zagadnień, jak rozumienie pojęcia prestiżu, bogactwa i standardu życia, w odniesieniu zarówno do kręgów magnackich, jak i do grup średniej i uboższej szlachty. Szerokie ujęcie zagadnienia ma pozwolić na wyjaśnienie, w jakim stopniu styl życia najbogatszych przekładał się postawy i zachowania grup szlacheckich o niższym stopniu zamożności. Materiały odnoszące się do sfery kultury materialnej stanowią wartościowe źródło, ujawniające tendencje do pozyskiwania i gromadzenia określonych dóbr, nie tyle ze względów praktycznych, co także ambicjonalnych. Szczegółowa analiza zachowanych źródeł (inventarzy, testamentów korespondencji, akt gospodarczych, rycin i planów rezydencji szlacheckich) jest przyczynkiem do

scharakteryzowania szlacheckiego standardu życia i próbą wyznaczenia rangi, jaką w szlacheckim świecie wiązano z posiadaniem określonych mobiliów.

Dopełnieniem mojej działalności naukowej jest udział w licznych konferencjach krajowych i zagranicznych. Od roku 2016 (od uzyskania stopnia doktora) wzięłam udział w licznych krajowych i zagranicznych konferencjach naukowych. Szczegółowy ich spis został umieszczony w dołączonym wykazie osiągnięć naukowych.

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Od uzyskania stopnia doktora działalność w zakresie współpracy naukowej o charakterze międzynarodowym stanowi jeden z priorytetów mojej aktywności. Za najważniejsze osiągnięcia w tym zakresie uważam realizację międzynarodowego projektu badawczego, realizację zagranicznych stypendiów naukowych, wyjazdy na zagraniczne wykłady, liczne kwerendy naukowe w placówkach zagranicznych, a także uczestnictwo w seminariach i konferencjach naukowych.

Najważniejszym osiągnięciem w zakresie aktywności naukowej, realizowanej we współpracy z instytucją zagraniczną, było pozyskanie przeze mnie indywidualnego międzynarodowego stypendium naukowego Friedrich-Schiller-Universität Jena and Friedrich-Christian-Lesser-Stiftung (München/ Deutschland). Jako laureat wskazanego programu, w latach 2018-2021 kierowałam realizacją projektu naukowego *The study of the migration process in the early modern period. Investigating migration of women from noble families in XVIII century (marriage contracts context)*. Efektem realizacji projektu jest monografia „*Za cudzoziemca iść...*”. *Migracje a polityka małżeńska szlachty państwa polsko-litewskiego*”, zgłoszona jako główne osiągnięcie naukowe. Nakładem instytucji finansującej projekt wskazana publikacja ukaze się również w wersji anglojęzycznej („*To marry a foreigner ...*”. *Migrations and the marriage policy of the nobility of the Polish-Lithuanian Commonwealth*”, 2021).

Jeszcze przed uzyskaniem stopnia doktora odbyłam zagraniczny staż naukowy przyznany przez Litewskie Ministerstwo Oświaty i Nauki oraz Biuro Uznawalności Wykształcenia i Współpracy Międzynarodowej. Staż realizowany był w Instytucie Historii Litwy w Wilnie (Lietuvos Istorijos Institutas). W kolejnych latach kontynuowałam nawiązaną wówczas współpracę, między innymi biorąc udział w konferencjach międzynarodowych.

W czerwcu 2018 roku otrzymałam i zrealizowałam stypendium-staż w Polskiej Misji Historycznej przy Uniwersytecie Juliusza Maksymiliana w Würzburgu (Polnische Historische Mission an der Julius-Maximilians-Universität Würzburg). Stypendium było finansowane przez Bawarską Kancelarię Państwową. Celem prowadzonych wówczas badań była analiza mechanizmów kształtowania się relacji klientalnych oraz zakresu kobiecego patronatu politycznego i mecenatu kulturalnego w epoce saskiej.

Zakres współpracy międzynarodowej poszerzałam biorąc udział w europejskich programach promujących mobilność naukowców. W XII 2018 roku, w ramach wyjazdu z programu Erasmus+ Teaching Programme oprócz zajęć dydaktycznych prowadzonych w Universidad Tecnológica de El Salvador wygłosiłam także wykłady dla kadry akademickiej i brałam udział w seminarium poświęconym zagadnieniom przyszłości turystyki historycznej i wykorzystania dziedzictwa kulturowego w kreowaniu nowych produktów turystycznych (Tytuł wystąpienia: *Cultural heritage as a base of new tourist product*). W roku 2021 ponownie zakwalifikowałam się do wyjazdu w ramach programu Erasmus+ Teaching Programme na realizację zajęć dydaktycznych i wykładów w kolejnej jednostce zagranicznej (University in Aberdeen, Wielka Brytania).

Realizując wskazane wyżej projekty naukowe i grant odbyłam liczne zagraniczne kwerendy naukowe w takich placówkach jak Centralne Państwowe Archiwum Historyczne we Lwowie, Centralne Państwowe Archiwum Historyczne w Kijowie, Litewskie Centralne Archiwum Państwowe w Wilnie, Narodowe Archiwum Historyczne Białorusi w Mińsku, Austriackie Archiwum Państwowe w Wiedniu oraz Saskie Główne Archiwum Państwowe w Dreźnie. Realizacja badań we wskazanych placówkach zaowocowała przygotowaniem artykułów naukowych i monografii, wcześniej wykazanych we wniosku. Realizacja kwerend naukowych zaowocowała też nawiązaniem współpracy międzynarodowej. W trakcie kwerendy prowadzonej w Narodowym Archiwum Historycznym Białorusi w Mińsku otrzymałam zaproszenie do udziału w seminarium zorganizowanym w Instytucie Historii Państwowego Uniwersytetu Białorusi w Mińsku, gdzie przedstawiłam wystąpienie *Women's history studies (XVIII century) – new approach*.

Współpraca międzynarodowa to także członkostwo w międzynarodowych towarzystwach naukowych. Jestem członkiem zagranicznego towarzystwa naukowego „The Society for Court Studies”. Współpraca z członkami towarzystwa zaowocowała między innymi moim udziałem w XII 2020 roku w międzynarodowej konferencji naukowej *Privacy at Court? A Reassessment of the Public/Private Divide within European Courts (1400-1800)*, (Centre for Privacy Studies, University of Copenhagen), gdzie wygłosiłam referat *Noble Matrimonial Policy at the Royal Court in Dresden during the Reign of King August the*

Strong (1697-1733): Public Affairs, Individual Interests. Regularnie uczestniczę również w seminariach naukowych organizowanych przez wskazane Towarzystwo.

Aktywność w zakresie współpracy naukowej przejawia się też zaproszeniami do udziału w odczytach naukowych. W 2021 roku zostałam zaproszona do udziału w projekcie „Accademia Polacca delle Scienze Biblioteca e Centro di Studi a Roma” (Accademia Polacca), realizowanego przez Stację Naukową w Rzymie Polskiej Akademii Nauk. Celem projektu jest popularyzacja najnowszych osiągnięć naukowych. W ramach spotkań naukowych promuję temat *“Migrations and the marriage policy of the nobility of the Polish-Lithuanian Commonwealth”*.

Od kilku lat w ramach Instytutu Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie prowadzona jest też współpraca z Uniwersytetem Preszowskim (Prešovská univerzita v Prešove). W ramach wskazanej współpracy brałam udział w wspólnych przedsięwzięciach naukowych (konferencja „Granice i pogranicza. Na styku kultur i tradycji”, 2018 r., Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej Univerzity v Prešove). W ramach współpracy ze wskazanym instytutem organizowałam też wyjazdy zabytkoznawcze i prelekcje naukowe, w których uczestniczyli studenci Instytutu Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie.

Jako istotną traktuję też aktywność naukowa realizowana we współpracy z innymi podmiotami krajowymi. Jestem członkiem Polskiego Towarzystwa Badań nad Wiekiem Osiemnastym, w którego inicjatywach od kilku lat biorę udział. Z uwagi na nakreśloną wcześniej aktywność w zakresie turystyki historycznej i dziedzictwa kulturowego szczególne znaczenie ma też dla mnie członkostwo w Towarzystwie Miłośników Historii i Zabytków Krakowa. Aktywnie uczestniczę też w konferencjach naukowych realizowanych przez różne krajowe jednostki naukowe (szczegółowe informacje umieszczone są w dołączonym „Wykazie osiągnięć naukowych”).

Ważne znaczenie ma też współpraca z ośrodkami kultury, którą utrzymuję od kilku lat. Do najważniejszych inicjatyw należy współpraca z Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie. Byłam zaangażowana w przygotowanie wspólnej konferencji pt. *Działalność Elżbiety Sieniawskiej. Polityka – gospodarka – kultura*, która odbyła się w Warszawie w dniach 10–11 czerwca 2019 roku. We współpracy z Muzeum ukazała się też monografia naukowa (*Dwór kobiety w Rzeczypospolitej XVII i XVIII* red. B. Popiołek, A. Penkała-Jastrzębska, K. Pyzel, Kraków 2021), której byłam współredaktorem. Jestem również zaangażowana w działalność popularyzatorską prowadzoną przez wilanowskie muzeum, dla którego przygotowałam teksty popularno-naukowe udostępnione w ogólnodostępnej bazie „Pasaż wiedzy – Silva Rerum”.

Istotna jest też współpraca z Muzeum Krakowa. Jako koordynator kierunkowy studiów „Turystyka historyczna i dziedzictwo kulturowe” od kilku lat nadzoruję prace nad realizacją programu kształcenia na wskazanym kierunku. Współpraca z przedstawicielami Muzeum Krakowa zaowocowała przygotowaniem nowej oferty naukowej i edukacyjnej dla studentów. W ramach współpracy z muzeum realizuję też projekty i prelekcje nakierowane na promocję dziedzictwa kulturowego i turystyki historycznej (akcja „Kraków – dziedzictwo ukryte...”, 2021).

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę.

a. opis osiągnięć dydaktycznych

Od momentu zatrudnienia (2016 r.) jestem zaangażowana w pracę dydaktyczną w Instytucie Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. Podczas pracy prowadziłam zajęcia na kierunkach Historia (specjalność nauczycielska) oraz Turystyka historyczna i dziedzictwo kulturowe.

Od początku zatrudnienia dostrzegałam potrzebę podnoszenia swoich kompetencji zawodowych. W 2016 roku ukończyłam studia podyplomowe „Akademia Dziedzictwa” poświęcone zarządzaniu obiektami kultury oraz promocji dziedzictwa kulturowego, prowadzone przez Międzynarodowe Centrum Kultury i Małopolską Szkołę Administracji Publicznej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Ponadto w okresie od IV do XII 2018 r. brałam udział w projekcie dydaktycznym „Podniesienie kompetencji dydaktycznych pracowników UP” (finansowanie Narodowe Centrum Badań i Rozwoju – NCBR), dzięki któremu zdobyłam nowe doświadczenia i wiedzę w zakresie nowoczesnych technik prowadzenia zajęć dydaktycznych. Projekt ukończyłam zdobywając certyfikat poświadczający uzyskanie wskazanych kompetencji dydaktycznych.

Od momentu zatrudnienia w 2016 roku jestem aktywnie zaangażowana w proces kształcenia na kierunku Turystyka historyczna i dziedzictwo kulturowe. Koordynując wskazane studia nadzorowałam podpisywanie umów partnerskich z licznymi instytucjami i ośrodkami kultury, celem otwarcia dodatkowych możliwości kształcenia praktycznych kompetencji zawodowych dla studentów nadzorowanego przeze mnie kierunku. Nawiązałam i koordynowałam współpracę między innymi z Muzeum Krakowa, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, Małopolskim Instytutem Kultury, Żydowskim Muzeum Galicja w Krakowie, przedstawicielami Festiwalu Kultury Żydowskiej w

Krakowie, Muzeum Armii Krajowej im. gen. Emila Fieldorfa "Nila", Krakowską Regionalną Organizacją Turystyczną, Kraków Convention Bureau. Moje działania otwały studentom kierunku Turystyka historyczna i dziedzictwo kulturowe możliwość realizacji praktyk zawodowych, wolontariatów i staży w wiodących instytucjach branży turystycznej i instytucjach kultury. Wielokrotnie organizowałam też prelekcje, wykłady gościnne i zwiedzanie studyjne dla studentów kształcących się na wskazanym kierunku studiów.

Moja praca dydaktyczna opiera się również na prowadzeniu proseminariów i seminariów dyplomowych na kierunku Turystyka historyczna i dziedzictwo kulturowe. Ponadto, od wielu lat uczestniczę w organizacji krajowych i zagranicznych wyjazdów zabytkoznawczych i metodycznych dla studentów wskazanego kierunku. Organizowałam zagraniczne wyjazdy dydaktyczne we współpracy z Uniwersytetem w Preszowie (Słowacja), w trakcie których studenci mieli możliwość poznawania lokalnego dziedzictwa kulturowego i sposoby jego nowoczesnej promocji. Koordynowałam też wyjazdy studentów do różnorodnych krajowych instytucji kultury (Małopolska, Śląsk, Dolny Śląsk). Wielokrotnie też nadzorowałam realizację programów opartych na mobilności studentów, organizując zajęcia dla studentów zagranicznych przyjmowanych w ramach umów partnerskich.

Za scharakteryzowaną wyżej aktywność dydaktyczną odebrałam w 2019 roku nagrodę „Mistrz Edukacji”. Jest to nagroda przyznana przez dziekana Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie za wyróżniające osiągnięcia dydaktyczne.

b. opis osiągnięć organizacyjnych

Ważną część mojej aktywności stanowi zaangażowanie w organizację konferencji i seminariów naukowych. W ramach realizacji grantu „Dobrodziejki i klienci. Specyfika patronatu kobiecego i relacji klientalnych w czasach saskich” w 2018 zaangażowałam się w organizację II Konferencji staropolskiej *W kręgu patronatu kobiecego XVI-XVIII wieku*, zrealizowanej w Instytucie Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. Konferencja poświęcona była zagadnieniom z zakresu kształtowania się relacji patronacko-klientalnych od XVI do XVIII wieku, ze szczególnym uwzględnieniem niedocenianej wcześniej przez badaczy roli kobiet we wskazanym procesie. Rezultatem wskazanej konferencji była publikacja *W kręgu patronatu kobiecego w XVII i XVIII wieku*, red. B. Popiołek, U. Kicińska, A. Penkała-Jastrzębska, A. Słaby, Kraków 2018, ss. 344).

W 2019 roku byłam zaangażowana w przygotowania do kolejnej konferencji zrealizowanej w Instytucie Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie z serii *Historia-Pamięć-Tożsamość*. Edycja ta została poświęcona ochronie dziedzictwa kulturowego i zatytułowana: *Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego jako forma zachowania pamięci o przeszłości*. W bieżącym roku, jako członek Komitetu Naukowego jestem zaangażowana w realizację kolejnej, już VII odsłony wskazanej konferencji, zatytułowanej „*Historia-Pamięć-Tożsamość. Turystyka wobec nowych wyzwań. Współczesne kierunki kształcenia w akademickiej i szkolnej edukacji turystycznej*” (Kraków 8-9 XII 2021).

Obecnie jestem członkiem Komitetu Naukowego seminarium naukowego „*Świat rzeczy. Rozważania nad standardem życia i znaczeniem ruchomości w dawnej Polsce*” organizowanego przez Katedrę Historii Nowożytnej Instytutu Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN (Kraków, 31 V 2021). Celem seminarium jest próba nowego zdefiniowania takich zagadnień, jak pojęcie prestiżu, bogactwa i standardu życia w oparciu o różnorodne materiały źródłowe oraz analiza i porównanie stanu posiadania różnych grup szlachty – od magnaterii i szlachty średniej, po jej uboższych przedstawicieli. Przedsięwzięcie jest elementem realizacji projektu „*Studia nad standardem życia szlachty w epoce wczesnonowożytnej*” prowadzonego w ramach projektów badawczych finansowanych przez Uniwersytet Pedagogiczny (BN.610-22/PBU/2020) z programu „*Uczelnia badawcza*”.

Moja działalność organizacyjna wykracza jednak poza macierzystą jednostkę. W dniach 11-14 października 2017 r. byłam zaangażowana w odbywający się w Krakowie III Kongres Zagranicznych Badaczy Dziejów Polski. Byłam współorganizatorem sesji dla młodych pracowników naukowych, odpowiadając za dobór prelegentów, ocenę zgłoszeń i moderowanie wskazanego modułu.

W 2019 roku byłam zaangażowana w przygotowanie konferencji, organizowanej przez Katedrę Historii Nowożytnej Instytutu Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie i Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, zatytułowanej „*Działalność Elżbiety Sieniawskiej. Polityka – gospodarka – kultura*” (Warszawa, 10–11 czerwca 2019). Konferencja ta miała charakter jubileuszowy, związany z przygotowaniem do przypadającej w 2020 roku 300 rocznicy zakupu dóbr wilanowskich od królewicza Konstantego Sobieskiego przez Elżbietę z Lubomirskich Sieniawską.

Obecnie jestem zaangażowana w realizację kolejnych przedsięwzięć naukowych. Pełnię rolę sekretarza konferencji organizowanej przez Katedrę Historii Nowożytnej Instytutu Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, Instytut Historii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz Zamek Królewski na Wawelu

zatytułowanej *"Od otoczenia władcy do dworu magnackiego. Ewolucja środowiska dworskiego od średniowiecza do schyłku XVIII wieku"* (Kraków, 1-3 czerwca 2022 roku).

W 2019 roku byłam też zaangażowana w organizację Zjazdu Dziekanów Wydziałów Historycznych i Dyrektorów Instytutów Historii, nadzorując sprawy związane z obsługą uczestników wskazanego wydarzenia.

Od początku zatrudnienia w Instytucie Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego jestem zaangażowana w działalność organizacyjną związaną z koordynacją studiów Turystyka historyczna i dziedzictwo kulturowe. Od 2016 roku zasiadam w Instytucyjnej Komisji Jakościowej, opiniującej jakość procesu kształcenia w Instytucie Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. W latach 2016-2019 pełniłam obowiązki kierownika praktyk dla kierunku Turystyka historyczna i dziedzictwo kulturowe. Od 2017 roku pełnię też obowiązki tutora kierunkowego dla wskazanego wcześniej kierunku studiów.

W roku 2019 zostałam koordynatorem realizacji grantu dydaktycznego „UP to the TOP – działania na rzecz poprawy jakości edukacji w Uniwersytecie Pedagogicznym”. Moim zadaniem było opracowanie nowego programu studiów dla kierunku Turystyka historyczna i dziedzictwo kulturowe – Studia I i II stopnia we współpracy z podmiotami reprezentującymi rynek turystyczny i instytucje ochrony dziedzictwa kulturowego. Kierowałam pracami komisji przygotowującej wskazane programy, a następnie przewodniczyłam pracom powołanej wówczas „Rady programowej”. Przygotowany pod moim przewodnictwem program został uznany za „wzorcowy” przez przedstawicieli środowiska społeczno-gospodarczego.

Od roku 2021 zostałam powołana jako Koordynator kierunku Turystyka historyczna i dziedzictwo kulturowe w Radzie ds. Jakości Kształcenia w Instytucie Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Od lat czynnie uczestniczę w kreowaniu i koordynowaniu programu studiów dla kierunku Turystyka historyczna i dziedzictwo kulturowe. Odpowiadam za bieżące udoskonalanie programów studiów I i II stopnia i dostosowywanie ich do zmieniających się warunków. Jestem również zaangażowana w promocję Instytutu Historii i Archiwistyki.

c. opis osiągnięć popularyzatorskich

Zaangażowanie w działalność popularyzatorską stanowi wartościowe uzupełnienie mojej aktywności naukowej. Współpracując z Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, przygotowałam kilka artykułów popularnonaukowych:

- Wyprawy ślubne szlachcianek w dawnej Rzeczypospolitej (https://www.wilanow-palac.pl/wyprawy_slubne_szlachcianek_w_dawnej_rzeczypospolitej.html)
- Konflikty w rodzinach szlacheckich dawnej Rzeczypospolitej (https://www.wilanow-palac.pl/konflikty_w_rodzinach_szlacheckich_dawnej_rzeczypospolitej.html)
- Czystość to nie tylko „kubek do płukania gęby”. O przedmiotach szlacheckiej higieny osobistej (https://www.wilanowpalac.pl/czystosc_to_nie_tylko_kubek_do_plukania_geby_o_przedmiotach_szlacheckiej_higieny_osobistej.html)

Ideą „Pasażu Wiedzy” jest publikacja artykułów o charakterze popularyzatorskim, przygotowanych przez specjalistów z różnych dziedzin wiedzy.

Istotne znaczenie mają także elementy popularyzatorskie, będące pokłosiem realizacji grantu naukowego NCN OPUS, *Dobrodziejki i klienci. Specyfika patronatu kobiecego i relacji klientalnych w czasach saskich* (nr rej. 2015/19/B/HS3/01797). W ramach projektu wykonane zostały grafy, które obrazują sieć relacji utrzymywanych przez najbardziej wpływowe kobiety czasów saskich. Opracowane przeze mnie postacie to:

- Anna Katarzyna z Sanguszków Radziwiłłowa <https://ihia.up.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/8/2020/06/Anna-Katarzyna-z-Sanguszk%C3%B3w-Radziwi%C5%82%C5%82owa.pdf>
- Konstancja Ludwika z Tarłów Mniszchowa <https://ihia.up.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/8/2020/06/Konstancja-Ludwika-z-Tar%C5%82%C3%B3w-Mniszchowa.pdf>
- Marianna z Lubomirskich Sanguszkowa <https://ihia.up.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/8/2020/06/Marianna-z-Lubomirskich-Sanguszkowa.pdf>
- Teresa ze Stadnickich Ossolińska <https://ihia.up.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/8/2020/06/Ossoli%C5%84ska-Teresa-ze-Stadnickich.pdf>

Aktywnie uczestniczę w prelekcjach dla uczniów, promując w trakcie wykładów i spotkań ideę turystyki kulturowej i ochrony dziedzictwa kulturowego. Jestem czynnie zaangażowana w akcję wykładów popularyzatorskich „Zaproś wykładowcę”, realizowaną na Uniwersytecie Pedagogicznym im. KEN w Krakowie (2020-2021). Organizowane w ramach akcji wykłady online dedykowane są uczniom szkół ponadpodstawowych i nauczycielom. Wykłady popularyzatorskie dla uczniów prowadzę również w ramach akcji „Poznaj Nas”, realizowanej w ramach popularyzacji kierunków studiów prowadzonych w Instytucie Historii i Archiwistyki w Krakowie. Czynnie angażuję się też w wygłaszanie prelekcji w trakcie dni otwartych Uniwersytetu Pedagogicznego (<https://dzienotwarty.up.krakow.pl/wyklady-i->

warsztaty/)

Prowadziłam także wykłady popularyzujące skierowane do nauczycieli historii. W ramach sekcji popularyzacyjnej, prowadzonej w trakcie III Międzynarodowej Konferencji Naukowej z cyklu „W kręgu rodziny epok dawnych – rytmy życia, rytmy codzienności”: „Dom – Codzienność – Święto”, (Kraków 12-13 października 2016 r.) prowadziłam warsztaty metodyczne „Jak naprawdę żyło się w osiemnastowiecznym szlacheckim domu?”. Ideą było wskazanie sposobów wykorzystania osiemnastowiecznych rękopisów (inwentarzy) w edukacji historycznej.

Obecnie jestem zaangażowana w realizację projektu „Kraków. Dziedzictwo ukryte”, koordynowanego wraz z Muzeum Krakowa, zorientowanego na promocję historii i dziedzictwa kulturowego Krakowa wśród uczniów szkół ponadpodstawowych.

W latach 2016-2018 byłam zaangażowana w pomoc przy realizacji Olimpiady Historycznej, uczestnicząc w pracach komisji egzaminującej uczniów przystępujących do kolejnych etapów olimpiady.

W ramach działalności popularyzacyjnej uczestniczyłam też w dużych projektach realizowanych przez media krajowe. Brałam udział w inicjatywie Polskiego Radia Program II – udzielając obszernego wywiadu-prelekcji w ramach audycji „Skarbiec Nauki Polskiej”. Wywiad osnuty był wokół zagadnienia „*Co umowy małżeńskie mówią o pozycji kobiet w Rzeczypospolitej szlacheckiej?*” (<https://www.polskieradio.pl/8/650/Artykul/2168029,Co-umowy-malzenskie-mowia-o-pozycji-kobiet-w-Rzeczypospolitej-szlacheckiej>) Wyjaśniłam w nim, jak duży potencjał mają badania oparte na zachowanych księgach grodzkich w rozpoznaniu zagadnień z zakresu życia codziennego w Rzeczypospolitej w XVII i XVIII wieku.

Zaangażowałam się również w realizację projektu dla telewizji TVP Historia. Wzięłam udział w realizacji programu „Tu wszystko jest Polską”, w odcinku zatytułowanym „Kobieca dłoń”. Ideą programu było ukazanie znaczenia i roli kobiet w historii Polski (<https://vod.tvp.pl/video/tu-wszystko-jest-polska,kobieca-dlon,50281680>). W swoim wystąpieniu wyjaśniłam, jak duży wpływ na sferę polityczną i otoczenie społeczne odgrywały wybrane magnatki na przełomie XVII i XVIII wieku.

7. Oprócz kwestii wymienionych w pkt. 1-6, wnioskodawca może podać inne informacje, ważne z jego punktu widzenia, dotyczące jego kariery zawodowej.

Ważny element mojej aktywności naukowej stanowi włączanie się w członkostwo w

krajowych i zagranicznych towarzystwach naukowych. Towarzystwa naukowe, których jestem członkiem to:

- Polskie Towarzystwo Badań nad Wiekiem Osiemnastym
- Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa
- The Society for Court Studies

Za swoją działalność naukową i dydaktyczną byłam kilkakrotnie nagradzana.

Pozyskane nagrody i wyróżnienia:

- **2019r.** – Mistrz Edukacji. Nagroda przyznana przez dziekana Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie za osiągnięcia dydaktyczne
- **2018r.** – Stypendium START dla wybitnych młodych badaczy do 30 roku życia – przyznane przez Fundację na Rzecz Nauki Polskiej.
- **2017/18r.** – Wyróżnienie Rektora Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie za działalność naukową
- **2017r.** – Nagroda za najlepszą rozprawę doktorską dotyczącą szeroko ujmowanego osiemnastego wieku przyznana przez Polskie Towarzystwo Badań nad Wiekiem XVIII

Anna Pindel-Jachym

(podpis wnioskodawcy)

Wykaz osiągnięć naukowych albo artystycznych, stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny

Informacje zawarte w poszczególnych punktach tego dokumentu powinny uwzględniać podział na okres przed uzyskaniem stopnia doktora oraz pomiędzy uzyskaniem stopnia doktora a uzyskaniem stopnia doktora habilitowanego.

I. INFORMACJA O OSIĄGNIĘCIACH NAUKOWYCH ALBO ARTYSTYCZNYCH, O KTÓRYCH MOWA W ART. 219 UST. 1. PKT 2 USTAWY

1. Monografia naukowa, zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2a Ustawy;

- Penkała Jastrzębska Anna, *„Za cudzoziemca iść...”. Migracje a polityka małżeńska szlachty państwa polsko-litewskiego*”, LIBRON-Filip Lohner, Kraków 2021
Recenzenci wydawniczy: prof. dr hab. Marian Chachaj, prof. dr hab. Waldemar Kowalski

II. INFORMACJA O AKTYWNOŚCI NAUKOWEJ ALBO ARTYSTYCZNEJ

1. Wykaz opublikowanych monografii naukowych (z zaznaczeniem pozycji niewymienionych w pkt I.1- oznaczone **boldem).**

- Penkała Jastrzębska Anna, *„Za cudzoziemca iść...”. Migracje a polityka małżeńska szlachty państwa polsko-litewskiego*”, LIBRON-Filip Lohner, Kraków 2021;
[wersja tłumaczona na j. angielski Penkała-Jastrzębska A., *„To marry a foreigner ...”. Migrations and the marriage policy of the nobility of the Polish-Lithuanian Commonwealth*” – w druku]
- Penkała Anna, *„Panieńskie ochędóstwo. Kwestie posagowe i wienne w małżeństwach szlachty województwa krakowskiego w czasach saskich*”, LIBRON-Filip Lohner, Kraków 2016

- Penkała Anna, *„Przeciw prawu tradycji i obyczajowi. Sprawy procesowe szlacheckich małżeństw w księgach sądów grodzkich z terenu województwa krakowskiego”*, LIBRON-Filip Lohner, Kraków 2017

2. Wykaz opublikowanych rozdziałów w monografiach naukowych.

Publikacje przed stopniem doktora

Penkała A., *„Pewny kontrakt i nieodmienne postanowienie”. O majątkowych aspektach zawierania małżeństw przez szlachtę w czasach saskich* [w:] *Doktoranckie spotkania z historią*, red. K. A. Kierski, M. Klempert, J. E. Śliczyńska, Olsztyn 2014, s. 111-120.

Penkała A., *Szlacheckie wyprawy ślubne jako źródło do badań historii kultury materialnej XVIII wieku* [w:] *Zielonogórskie Spotkania Źródłoznawcze. Na tropie źródła i jego interpretacji*, red. M. Dalidowicz, J. Dudek, A. Górski, Zielona Góra 2015, s. 155-166.

Penkała A., *„Nie masz nic takiego, czego bym dla Ciebie nie uczynił”. O wzajemnych podarunkach w małżeństwach szlacheckich w XVIII wieku* [w:] *Kobieta i mężczyzna. Jedna przestrzeń – dwa światy*, red. B. Popiołek, A. Chłosta-Sikorska, M. Gadocha, Kraków 2015, s. 283-294.

Penkała A., *Od „miednicy z nalewką” do „wanienki do nóg moczenia”. Rozwój praktyk higienicznych wśród szlachty krakowskiej w świetle inwentarzy z drugiej połowy XVII i XVIII wieku* [w:] *Czystość i brud. Higiena nowożytna XV- XVIII w.* red. W. Korpalska, W. Ślusarczyk, Bydgoszcz 2015, s. 13-26.

Penkała A., *„Rozdział od łoża i stołu”. Przyczyny i argumentacja w sprawach o separację w małżeństwach szlacheckich Rzeczypospolitej XVII i XVIII w* [w:] *Ciało, Seksualność, Pornografia- kontekst historyczny*, red. P. Jędrzejewski, K. Szlęzak, G. Szuster, Kraków 2014, s. 93-111.

Publikacje po osiągnięciu stopnia doktora

Penkała-Jastrzębska A., *Publiczna śmierć magnata. Relacje o śmierci i opisy zmarłych w gazetach rękopiśmiennych z czasów saskich- charakterystyka zjawiska*. [w:] *W kręgu rodziny epok dawnych – rytmy życia, rytmy codzienności. Śmierć*, red. B. Popiołek, M. Gadocha, M. Płonka, Kraków 2021 (w druku)

Penkała-Jastrzębska A., *Służba na kobiecym dworze magnackim: przyczyny do analizy zagadnienia w świetle rejestrów dworskich Anny Katarzyny z Sanguszków Radziwiłłowej* [w:] *Dwór kobiecy w Rzeczypospolitej XVII i XVIII* red. B. Popiołek, A. Penkała-Jastrzębska, K. Pyzel, Kraków 2021, s. 155-175.

Penkała-Jastrzębska A., *Wytrawny polityk czy interesowna magnatka? Kłopotliwy portret Elżbiety Sieniawskiej w świetle korespondencji osób jej współczesnych*, [w:]

Działalność Elżbiety Sieniawskiej : polityka - gospodarka – kultura, red. B. Popiołek, Warszawa 2020, s. 33-52.

Penkała-Jastrzębska A., *List jako wskazówka w podróży: o dydaktycznej roli korespondencji na przykładzie listów Pawła Karola Sanguszki (1680-1750)* [w:] *Podróż z książką w rękę*, red. M. Nowak, I. Sakowicz-Tebinki, M. Petelska, Gdańsk 2020, s. 183-197.

Penkała-Jastrzębska A., *Nowe trendy w turystyce kulturowej : ochrona dziedzictwa kontra maksymalizacja zysków* [w:] *Historia - pamięć - tożsamość w edukacji humanistycznej*. T. 6, *Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego jako forma zachowania pamięci o przeszłości*, red. B. Popiołek, U. Kicińska, A. Słaby, Kraków 2020, s. 337-352.

Penkała-Jastrzębska A., *Przemoc w małżeństwach szlacheckich – analiza zjawiska w oparciu o akta z osiemnastowiecznych krakowskich ksiąg grodzkich* [w:] *W kręgu rodziny epok dawnych. Przemoc* red. B. Popiołek, A. Chłosta-Sikorska, M. Gadocha, Kraków 2020, s. 167-179

Penkała-Jastrzębska A., *Anna Wincenta Sapieha, née Fredro – a forgotten benefactress* [in:] *Studies on Female Patronage in the 17th and 18th Centuries*, ed. by B. Popiołek, U. Kicińska, A. Penkała-Jastrzębska, A. Słaby ; translation M. Dyl-Wąsik, P. Mierzwa, R. Rozumowski, Kraków 2019, s. 233-245

Penkała A., *Problem świadectwa źródeł w badaniu spraw procesowych : spór o małżeństwo Salomei z Szembeków i Józefa Dembińskiego na podstawie akt oblatowanych w krakowskich księgach grodzkich* [w:] *Historia - pamięć - tożsamość w edukacji humanistycznej*. T. 5, *Człowiek jako świadek historii : studia historyczne*, red. B. Popiołek, A. Chłosta-Sikorska, A. Słaby, Kraków 2019, s. 37-48

Penkała A., *Sprawy ordynacji ostrogskiej w rękach Pawła Karola Sanguszki (1680 – 1750). Korelacja centrum – pogranicze w świetle korespondencji* [w:] *Hranice a pohraničia. Ambivalentný charakter pohraničných území*, red. P. Švorc, E. Harbuľová, A. Chłosta-Sikorska, Preszów 2019, s. 107-120

Penkała A., *Anna Wincenta z Fredrów Sapieżyna - zapomniana dobrodziejka* [w:] *W kręgu patronatu kobiecego w XVII-XVIII wieku*, red. B. Popiołek, U. Kicińska, A. Penkała-Jastrzębska, A. Słaby, Kraków 2018, s. 239-251

Penkała A., „*Od postanowienia wspólnego ustawiczne przeklęstwa, słów nieuczciwych wołania, hałasy*”. *(Nie)codziennosc szlacheckiego domu w świetle zapisów z osiemnastowiecznych ksiąg grodzkich z terenu województwa krakowskiego* [w:] *Dom i święto. Ceremonie i tradycje rodzinne*, red. B. Popiołek, A. Chłosta-Sikorska, M. Gadocha, Kraków 2018, s. 93-103.

Penkała A., *Wstęp* [w:] *W kręgu patronatu kobiecego w XVII-XVIII wieku*, red. B. Popiołek, U. Kicińska, A. Penkała-Jastrzębska, A. Słaby, Kraków 2018, s. 3-10

Penkała A., *"Za inkaust pióra i bibułę" : koszt edukacji szlacheckich synów na przykładzie regestu wydatków na Onufrego i Stanisława Szembeków z lat 1751-1762* [w:] *Źródła do dziejów staropolskich podróży edukacyjnych*, red. D. Żołądź-Strzelczyk i M. E. Kowalczyk, Wrocław 2017, s. 183-195.

Słaby A., Penkała A., *Źródła do badań dziejów rodziny szlacheckiej z XVIII wieku w zbiorach Litewskiego Państwowego Archiwum Historycznego w Wilnie : perspektywy badawcze*, [w:] *Historia - pamięć - tożsamość w edukacji humanistycznej. T. 4, Archiwum jako "strażnik pamięci" : studia historyczno-archiwalne*, red. B. Popiołek, A. Chłosta-Sikorska, A. Słaby, Kraków 2016, s. 121-133.

Penkała A., „Cysieńka”. *Listy Cecylii z Sapiechów Chodkiewiczowej jako relacja trudnej drogi dojrzewania do samodzielności* [w:] *Kobiece kręgi korespondencyjne w XVII-XIX wieku*, red. B. Popiołek, U. Kicińska, A. Słaby, Warszawa 2016, s. 91-102.

Penkała A., „*Nowiny słę pewne i dobre*”. *Szlacheckie podróże w świetle małżeńskiej korespondencji XVII i XVIII wieku* [w:] *Via viatores quaerit. Mobilność społeczna w dziejach krajów Grupy Wyszehradzkiej* red. A. Teterycz- Puzio, L. Kościelak, E. Łączyńska, Słupsk 2016, s. 167- 176.

Penkała A., „*Srebrne tabakierki, garnce gorzałczane i kotły piwne*”. *Obiekty kultury materialnej jako przejaw rozpowszechniania używek wśród szlachty województwa krakowskiego w pierwszej połowie XVIII wieku* [w:] *Używki w świetle źródeł archeologicznych i historycznych, t. 1 Jedzą, piją, lulki palą. Kulturowe aspekty korzystania z używek na przestrzeni wieków*, red. J. Zychlińska, A. Głowacka - Penczyńska, A. Klonder, Bydgoszcz 2016, s. 155-170.

Penkała A., *Materia droższa od srebra. „Farfurki” i „porcelanki” na szlacheckich stołach w świetle inwentarzy oblatowanych w krakowskich księgach grodzkich z XVIII wieku* [w:] *Wiktuały, kuchnia kultura jedzenia w perspektywie historycznej*, red. P. Jędrzejewski, P. Magiera, K. Skrzężyna, G. Szuster, Kraków 2016, s. 160-170.

3. Informacja o członkostwie w redakcjach naukowych monografii.

W kręgu patronatu kobiecego w XVII-XVIII wieku, red. B. Popiołek, U. Kicińska, A. Penkała-Jastrzębska, A. Słaby, Kraków 2018, ss. 343

Studies on Female Patronage in the 17th and 18th Centuries, ed. by B. Popiołek, U.Kicińska, A. Penkała-Jastrzębska, A. Słaby ; translation M. Dyl-Wąsik, P. Mierzwa, R. Rozumowski, Kraków 2019, ss. 316

Dwór kobiecy w Rzeczypospolitej XVII i XVIII, red. B. Popiołek, A. Penkała-Jastrzębska i K. Pyzel, LIBRON - Filip Lohner, Kraków 2021, ss. 308

4. Wykaz opublikowanych artykułów w czasopismach naukowych (z zaznaczeniem pozycji niewymienionych w pkt I.2).

Publikacje przed stopniem doktora

Penkała A., *Szlacheckie kontrakty małżeńskie jako źródła do badań biograficznych i majątkowych na przykładzie intercyzy przedślubnej Antoniny Rzewuskiej i Piotra Miączyńskiego*, „Rocznik Lubelskiego Towarzystwa Genealogicznego”, t. VI, R. 2015, s. 153-169.

Publikacje po osiągnięciu stopnia doktora

Penkała-Jastrzębska A., „Rezension zu: Bożena Popiołek, *Dobrodziejki i klienci. Specyfika patronatu kobiecego i relacji klientalnych w czasach saskich* [Wohltäterinnen und ihre Klienten. Die Spezifik der Patronage durch Frauen und ihrer Klientelbeziehungen zur Zeit der sächsischen Könige Polens], Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, Warszawa 2020, 632”, *Historie*, nr 14/2021 (recenzja)

Penkała-Jastrzębska A., „*O przydatności relacji o wojnie północnej do badań historii kobiet. Refleksje nad wydaniem dzieła Janusza Antoniego Wiśniowieckiego, Ilias Polski*, wyd. Przemysław P. Romaniuk, Jacek Burdowicz-Nowicki, Wydawnictwo Neriton, Warszawa 2018, ss 329”, „*Czasopismo Naukowe Instytutu Studiów Kobięcych*” (artykuł recenzyjny, w druku)

Penkała-Jastrzębska A., „Małgorzata Ewa Kowalczyk, *Zagraniczne podróże Polek w epoce oświecenia*, Wydawnictwo LTW, Łomianki 2019, ss. 496”, „*Res Gestae*”, (recenzja, w druku)

Penkała-Jastrzębska A., *Świat kultury materialnej na magnackim dworze na przykładzie rejestrów majątkowych kanclerzyny litewskiej Anny Katarzyny z Sanguszków Radziwiłłowej z lat 1738-1741*, „*Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*” nr 1/2021 (w druku)

Penkała-Jastrzębska A., *Teresa Ossolińska ze Stadnickich (1717-1776). Przyczynek do badań aktywności wojewodziny wołyńskiej w drugiej połowie XVIII wieku*, „*Res Historica*”, nr 51/2021 (w druku).

Penkała-Jastrzębska A., *Aleksander Dominik Lubomirski (1693-1720). Nieznane okolicości śmieci ordynata Ostrogskiego*, *Ostroz'ka dawnina*. Naukovij zbirnik, nr 7, 2021.

Penkała-Jastrzębska A., *Mit srebrnej byżeczki? : przedmioty prestiżowe w szlacheckich inwentarzach majątkowych z ksiąg grodzkich województwa krakowskiego w czasach saskich*, „*Kwartalnik Historyczny*” nr 1/2020, t. 127, s. 33-62.

Penkała- Jastrzębska A., *Marianna Sanguszko née Lubomirska (1693–1729) – Introduction to the Biography of the Overlooked Heiress to the Entail of Ostrog* „*Res Hisotrica*”, nr 49/2019, s. 119-136.

Penkała-Jastrzębska A., *Macierzyństwo w świetle korespondencji Karoliny Teresy z Radziwiłłów Jabłonowskiej do matki Anny z Sanguszków Radziwiłłowej*, „*Horyzonty Wychowania*”, nr 18/46, 2019, s. 69-82.

Penkała A., *Szlacheckie aspiracje. Opieka finansowa nad obiektami sakralnymi w świetle wybranych przykładów testamentów kobiecych oblatowanych w krakowskich*

księgach grodzkich z XVIII wieku, Klio. Czasopismo Poświęcone Dziejom Polski i Powszechnym, nr 44/2018, s. 81-100.

Penkała A., *Uwagi o osiemnastowiecznych rejestrach wypraw panieńskich dla szlachcianek wstępujących do klasztoru*, Kwartalnik Historii Kultury Materialnej, nr 4/2018, s. 319-332

Penkała A., Bursiewicz N., *Innowacyjna forma promocji dziedzictwa kulturowego połączona z aktywnością fizyczną*, "Turystyka kulturowa", nr 6/2018, s. 44-57

5. Wykaz osiągnięć projektowych, konstrukcyjnych, technologicznych (z zaznaczeniem pozycji niewymienionych w pkt I.3).

Nie dotyczy

6. Wykaz publicznych realizacji dzieł artystycznych (z zaznaczeniem pozycji niewymienionych w pkt I.3).

Nie dotyczy

7. Informacja o wystąpieniach na krajowych lub międzynarodowych konferencjach naukowych lub artystycznych, z wyszczególnieniem przedstawionych wykładów na zaproszenie i wykładów plenarnych.

Wykaz najważniejszych konferencji naukowych (po uzyskaniu stopnia doktora)

- 10-12 XII 2020 Międzynarodowa Konferencja Naukowa *Privacy at Court? A Reassessment of the Public/Private Divide within European Courts (1400-1800)*, (Centre for Privacy Studies, University of Copenhagen), Tytuł wystąpienia: *Noble Matrimonial Policy at the Royal Court in Dresden during the Reign of King August the Strong (1697-1733): Public Affairs, Individual Interests*
- 2-3 XII 2020, Międzynarodowa Konferencja Naukowa „W kręgu rodziny epok dawnych – rytmy życia, rytmy codzienności. Śmierć”, (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie), Tytuł wystąpienia *Publiczna śmierć magnata. Relacje o śmierci i opisy zmarłych w gazetach rękopiśmiennych z czasów saskich - charakterystyka zjawiska.*
- 10 X 2019, Międzynarodowe seminarium naukowe, „Migrationen in der Frühen Neuzeit” (Universität Jena). Tytuł wystąpienia *The study of the migration process in the early modern period. Investigating migration of women from noble families in XVIII century (marriage context)*
- 26-27 X 2018, Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Turystyka Kulturowa – teoria i praktyka. Stan badań, praktyczne zastosowania i perspektywy rozwoju” (Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu). Tytuł wystąpienia (wraz z dr Natalią Bursiewicz): *Innowacyjna forma promocji dziedzictwa kulturowego połączona z*

aktywnością fizyczną

- 12 IX 2018, seminarium naukowe w Instytucie Historii Państwowego Uniwersytetu Białorusi w Mińsku, tytuł wystąpienia *Women's history studies (XVIII century) – new approach* (na zaproszenie)
- 17-18 X 2018, Międzynarodowa Konferencja Naukowa „W kręgu rodziny epok dawnych. Rytm życia-rytm codzienności. Przemoc” (Uniwersytet Pedagogiczny im KEN w Krakowie). Tytuł wystąpienia: *Przemoc w małżeństwach szlacheckich - analiza zjawiska w oparciu o akta z osiemnastowiecznych krakowskich ksiąg grodzkich*
- 28-29.IX 2018, Międzynarodowa konferencja naukowa „Князі Павло-Кароль і Януш-Олександр Сангушки -останні острозькі ординати” (Narodowy Uniwersytet „Akademia Ostrogska”, Ostrog, Ukraina). Tytuł wystąpienia: *Marianna z Lubomirskich Sanguszkowa – niedoceniana dziedziczka ordynacji*
- 7-8 VI 2018, Ogólnopolska konferencja naukowa „Res mobilia Przedmiot jako symbol statusu, władzy i funkcji” (Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie). Tytuł wystąpienia: *„Mit „srebrnej tyżeczki”? Przedmioty prestiżowe w szlacheckich inwentarzach majątkowych z ksiąg grodzkich województwa krakowskiego w czasach saskich – skala zjawiska*
- 18 V 2018, II Konferencja staropolska *W kręgu patronatu kobiecego XVI-XVIII wieku* (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie). Tytuł wystąpienia: *Anna Wincenta z Fredrów Sapieżyna- zapomniana dobrodziejka*
- 7-8 XII 2017, V Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Historia-Pamięć-Tożsamość. Człowiek jako świadek historii” (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie). Tytuł wystąpienia: *Problem świadectwa źródeł w badaniu spraw procesowych. Przykład osiemnastowiecznych sporów małżeńskich szlachty krakowskiej*
- 14-15 XI 2017, Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Granice i pogranicza. Na styku kultur i tradycji” (Instytut Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, Instytut historii Filozoficznej fakulty Prešovskej Univerzity v Prešove). Tytuł wystąpienia: *Sprawy ordynacji ostrogskiej w rękach Pawła Karola Sanguszki (1680 - 1750) : korelacja centrum - pogranicze w świetle korespondencji*
- 18-19 X 2017, Interdyscyplinarna, ogólnopolska turystyczno-krajoznawczą konferencja naukowa „Podróż z książką w ręku” (Pracownia Krajoznawstwa i Turystyki Historycznej Instytutu Historii Uniwersytetu Gdańskiego). Tytuł wystąpienia: *List jako wskazówka w podróży. O dydaktycznej roli korespondencji na przykładzie listów Pawła Karola Sanguszki (1680-1750)*
- 23-24 V 2017, Międzynarodowa konferencja naukowa “Treue Untertanen eines Herrschers...“: Litauen und Sachsen in der Zeit der Wettiner” (Palace of the Grand Dukes of Lithuania, Wilno). Tytuł wystąpienia: *Gelegentlich und prestigevoll. Die Sachen aus den sächsischen Manufakturen in den Registern der ehelichen Reisen der*

Adligen im 18. Jh

- 11-12 V 2017, Konferencja Naukowa „Źródła do dziejów staropolskich podróży edukacyjnych” (Zakład Historii Wychowania Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu). Tytuł wystąpienia: *Za inkaust pióra i bibułę”. Koszt edukacji szlacheckich synów na przykładzie rejestru wydatków na Onufrego i Stanisława Szembeków z lat 1750- 1762*
- VI 2016, Międzynarodowa Konferencja Naukowa "Art and Politics in Europe in the Modern Period" (Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia) Temat wystąpienia: *Women's Sense of Art. Polish Noble Women's Patronage in 18th-century Poland*
- 12-13 X 2016, Międzynarodowa Konferencja Naukowa *W kręgu rodziny epok dawnych – rytmy życia, rytmy codzienności: Dom – Codziennosc – Święto* (Instytut Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), tytuł wystąpienia *Od postanowienia wspólnego ustawiczne przeklęctwa...”, słów nieuczciwych wołania, hałasy”: (nie)codziennosc szlacheckiego domu w świetle zapisów z osiemnastowiecznych ksiąg grodzkich z terenu województwa krakowskiego*
- 21 IV 2016, Międzynarodowa Konferencja Naukowa „„Homo ludens”. Zabawy i rozrywki na przestrzeni dziejów, Akademia Pomorska w Słupsku, Tytuł wystąpienia: *Inwentarze pośmiertne jako źródło do poznania zabaw i rozrywek szlachty krakowskiej w czasach saskich*

8. Informacja o udziale w komitetach organizacyjnych i naukowych konferencji krajowych lub międzynarodowych, z podaniem pełnionej funkcji.

2021-2022- Międzynarodowa konferencja naukowa „*Od otoczenia władcy do dworu magnackiego. Ewolucja środowiska dworskiego od średniowiecza do schyłku XVIII wieku*” Instytut Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, Instytut Historii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz Zamek Królewski na Wawelu (sekretarz)

2021 - Ogólnopolskie seminarium naukowe „*Świat rzeczy. Rozważania nad standardem życia i znaczeniem ruchomości w dawnej Polsce*” Instytut Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN (członek komitetu naukowego)

2021 - Międzynarodowa konferencja naukowa „*Historia-Pamięć-Tożsamość. Turystyka wobec nowych wyzwań. Współczesne kierunki kształcenia w akademickiej i*

szkolnej edukacji turystycznej”, Instytut Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN (członek komitetu naukowego).

2019 - Ogólnopolska konferencja naukowa *„Działalność Elżbiety Sieniawskiej. Polityka – gospodarka – kultura*”, Instytut Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie i Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie (sekretarz)

2019 - Międzynarodowa konferencja naukowa *Historia-Pamięć-Tożsamość. Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego jako forma zachowania pamięci o przeszłości*, Instytut Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie (członek komitetu organizacyjnego)

2018 - II Konferencja staropolska *„W kręgu patronatu kobiecego XVI-XVIII wieku*”, Instytut Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie (sekretarz)

9. **Informacja o uczestnictwie w pracach zespołów badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych, z podziałem na projekty zrealizowane i będące w toku realizacji, oraz z uwzględnieniem informacji o pełnionej funkcji w ramach prac zespołów.**

Zrealizowane projekty naukowe:

2018-2021 - Zagraniczny, międzynarodowy projekt naukowy finansowany ze środków Friedrich-Christian-Lesser-Kolleg für Ostmitteleuropa w ramach programu *„Migrationsprozesse in Ostmitteleuropa von der Steinzeit bis zum Jahr 1815”*, na realizację tematu. *„The study of the migration process in the early modern period. Investigating migration of women from noble families in XVIII century (marriage context)”* (kierownik)

2016-2020 - NCN OPUS, *Dobrodziejki i klienci. Specyfika patronatu kobiecego i relacji klientalnych w czasach saskich* (nr rej. 2015/19/B/HS3/01797), kierownik prof. dr hab. Bożena Popiołek (współwykonawca)

10. Członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych wraz z informacją o pełnionych funkcjach.

- Polskie Towarzystwo Badań nad Wiekiem Osiemnastym (członek)
- Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa (członek)
- The Society for Court Studies (członek)

11. Informacja o odbytych stażach w instytucjach naukowych lub artystycznych, w tym zagranicznych, z podaniem miejsca, terminu, czasu trwania stażu i jego charakteru.

15-30 VI 2018 stypendium w Polskiej Misji Historycznej przy Uniwersytecie Juliusza Maksymiliana w Würzburgu (Polnische Historische Mission an der Julius-Maximilians-Universität Würzburg). Celem prowadzonych wówczas badań była analiza mechanizmów kształtowania się relacji klientalnych oraz zakresu kobiecego patronatu politycznego i mecenatu kulturalnego w epoce saskiej

12. Członkostwo w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism wraz z informacją o pełnionych funkcjach (np. redaktora naczelnego, przewodniczącego rady naukowej, itp.).

13. Informacja o recenzowanych pracach naukowych lub artystycznych, w szczególności publikowanych w czasopismach międzynarodowych.

14. Informacja o uczestnictwie w programach europejskich lub innych programach międzynarodowych.

XII 2018 - udział w programie Erasmus+ Teaching Programme (Universidad Tecnológica de El Salvador). Wygłoszenie cyklu wykładów (m. in):

Tourism in historical cities – new challenges; Cultural heritage – base of tourist product; Cultural tourist trails – European examples; Historical reenactment as tourist product

II 2021 kwalifikacja do programu Erasmus+ Teaching Programme na realizację zajęć dydaktycznych i wykładów w University in Aberdeen, Wielka Brytania (termin wyjazdu 1-7 IX 2021)

15. Informacja o udziale w zespołach badawczych, realizujących projekty inne niż określone w pkt. II.9.

1. 2020-2021 - Projekt badawczy „*Studia nad standardem życia szlachty w epoce wczesnonowożytnej*” finansowany przez Uniwersytet Pedagogiczny (BN.610-22/PBU/2020) z programu Uczelnia badawcza (kierownik)
2. 2019 - Projekt dydaktyczny „*UP to the TOP- działania na rzecz poprawy jakości edukacji w Uniwersytecie Pedagogicznym*” (koordynator kierunkowy)
3. 2018 - Projekt dydaktyczny „Podniesienie kompetencji dydaktycznych pracowników UP”, finansowanie Narodowe Centrum Badań i Rozwoju-NCBR (uczestnik)

16. Informacja o uczestnictwie w zespołach oceniających wnioski o finansowanie badań, wnioski o przyznanie nagród naukowych, wnioski w innych konkursach mających charakter naukowy lub dydaktyczny.

2021 - udział w jury konkursu *Kraków. Dziedzictwo ukryte...*, zorganizowanego przez Instytut Historii Uniwersytetu Pedagogicznego i Muzeum Krakowa

2017 i 2018 - udział w zespole oceniającym uczestników Olimpiady Historycznej dla szkół ponadpodstawowych.

III. INFORMACJA O WSPÓLPRACY Z OTOCZENIEM SPOŁECZNYM I GOSPODARCZYM

1. Wykaz dorobku technologicznego.

Nie dotyczy

2. Informacja o współpracy z sektorem gospodarczym.

Nie dotyczy

- 3. Uzyskane prawa własności przemysłowej, w tym uzyskane patenty, krajowe lub międzynarodowe.**

Nie dotyczy

- 4. Informacja o wdrożonych technologiach.**

Nie dotyczy

- 5. Informacja o wykonanych ekspertyzach lub innych opracowaniach wykonanych na zamówienie instytucji publicznych lub przedsiębiorców.**

Nie dotyczy

- 6. Informacja o udziale w zespołach eksperckich lub konkursowych.**

Nie dotyczy

- 7. Informacja o projektach artystycznych realizowanych ze środowiskami pozaartystycznymi.**

Nie dotyczy

IV. INFORMACJE NAUKOMETRYCZNE

- 1. Informacja o punktacji Impact Factor (w dziedzinach i dyscyplinach, w których parametr ten jest powszechnie używany jako wskaźnik naukometryczny).**

Nie dotyczy

- 2. Informacja o liczbie cytowań publikacji wnioskodawcy, z oddzielnym uwzględnieniem autocytowań.**

28 cytowań (wg Google Scholar)

28 cytowań (wg Publish or Perish)

6 autocytowań

- 3. Informacja o posiadanym indeksie Hirscha.**

3 (wg Google Scholar)

3 (wg Publish or Perish)

4. Informacja o liczbie punktów MNiSW.

869 pkt (wg Bibliografii Publikacji Pracowników znajdującej się w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie)
+ 190 pkt (artykuły w druku)

Informacje zawarte w pkt. IV powinny wskazywać również na bazę danych, na podstawie której zostały podane.

Przy wyborze tej bazy należy zwracać uwagę na specyfikę dziedziny i dyscypliny naukowej, w której kandydat ubiega się o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Rada Doskonałości Naukowej informuje, że podawanie danych naukometrycznych – w opinii Rady Doskonałości Naukowej – jest wskazane i zalecane, wynika to także ze stosowanej powszechnie praktyki przez samych kandydatów ubiegających się o awans naukowy. Należy jednak podkreślić, że podane we wnioskach o wszczęcie postępowania awansowego dane naukometryczne nie mogą stanowić kryterium oceny dorobku naukowego Kandydata dla podmiotów doktoryzujących, habilitujących oraz samej Rady Doskonałości Naukowej, organów prowadzących postępowania w sprawie nadania stopnia lub tytułu. Zadaniem tych organów jest przede wszystkim ocena ekspercka dorobku naukowego Kandydata ubiegającego się o awans naukowy, zaś decyzja o nadaniu stopnia lub tytułu nie powinna być uzależniona od podania tych danych.

Anna Penkala - Jędruch

(podpis wnioskodawcy)

